

ÆTT OG ANNET

Årgang 36 Utgave 97

Grenland Ætthistorielag

Oktober 2015

**Temanummer:
Svenskeinnvandringen 1850 - 1910
Del 1**

Redaksjonskomite for Ætt og Annet:

Terje Rehn Holm-Johnsen, Jan Christensen, Gard Strøm og Ivar Kokkersvold

Innhold

Leders spalte.....	side 3
Svenskeinnvandringen 1850-1910	side 4
August Bjurholt, en driftig rydningsmann i Bamble.....	side 17
Anton Isaksen, den siste bjørnejegeren i Sauherad.....	side 22
Morten Svendsen, forretningsmann i Langangen	side 26
Karl Gustav Gustavsens, «bortløpen» fra sin svenske kone.....	side 32
Tre svenske brødre som bosatte seg i Eidanger.....	side 33
Budstikka.....	side 39
Møteplan 2. halvår 2015 og Invitasjon til Høstmøtet	side 40

Presteattester

Vi vil bare minne om at det finnes masser av presteattester, skannet inn og tilgjengeliggjort på CD av Grenland Ættehistorielags medlemmer. Presteattest måtte man ha med seg når man kom fra et annet prestegjeld. Dette var like viktig for svenskene som kom. I disse presteattestene står det bl.a. nøyaktig hvor de kom fra og hvem foreldrene var. Presteattesten dokumenterte også innflytterens sosiale status, slik at man kunne være sikker på at han eller hun ikke var gift fra før.

CD-ene kan kjøpes av Grenland Ættehistorielag, eller lånes hjem for 14 dager av gangen. G.S.

Forside

Kart over deler av Norge og Sverige fra 1847.

Kontaktinformasjon for redaksjonskomiteen:

- Terje Rehn Holm-Johnsen, tlf. 479 04 225, e-post: tr.holmjohansen@gmail.com
- Jan Christensen, tlf. 35 52 47 08, e-post: jan@slakt.org
- Gard Strøm, tlf. 957 89 494, e-post: post@gamlegjerpen.no
- Ivar Kokkersvold, tlf. 476 33 307, e-post: ivar@kokkersvold.net

Leders spalte

Sommeren er over, og høsten er her med kortere dager og mørke kvelder. For flere av oss er det tida for igjen å ta fram hobbyen vår: Å leite etter våre røtter. Høsten betyr også at laget er i gang med faste møter på biblioteket i Porsgrunn annen hver torsdag.

I høst har vi to utvidede møter og høstmøtet. Første utvidede møte har allerede vært avholdt. Terje Rehn Holm-Johnsen fortalte om noen av kildene vi har i arkivet og som ikke er på nett. Vi har mange flotte kilder det er verdt å gjøre seg kjent med. På vår hjemmeside ligger liste over hva arkivet inneholder.

Det andre utvidede møte i høst er 5.november. Da skal Gard Strøm si litt om sitt siste prosjekt, "Gamle Valebø".

Høstmøtet blir holdt i Østre Porsgrunn kirkestue 22.oktober, kl. 19. I år får vi foredragsholder fra Statsarkivet på Kongsberg, med tema om arkivportalen og prestearkivene. Det blir også utdeling av Hedersprisen til en verdig kandidat.

Laget har nå kjøpt inn to nye pc'er til bruk på våre møter. Der har vi lagt inn Ancestry (amerikanske kilder) og svenske kirkebøker, begge betalingskilder. Vi har også lagt inn det vi har av svenske folketellinger, emigrasjon fra Sverige og "svensk dødbok". Alt er tilgjengelig for våre medlemmer på møtene. Vi er også behjelpelig med å finne fram i kildene.

I tillegg har vi kjøpt inn Sveriges befolkning 1910 på CD, som nylig ble utgitt.

For dere som ikke bor i Grenland eller av andre grunner ikke kan komme på møtene, men som har spørsmål angående disse kildene, send oss en mail så hjelper vi så godt vi kan.

Jeg håper at mange kommer på våre møter i høst, enten med spørsmål, få noen råd og tips, eller bare for en "slektsprat". Alle er hjertelig velkommen!

Til slutt vil jeg gi en stor takk til redaksjonskomiteen for Ætt og Annet. De legger ned en stor arbeidsinnsats og utallige timer med å samle stoff, skrive, redigere og alt som skal til for at vi kan gi ut bladet vårt. Tusen takk til dere!

Hilsen

Kari Aabelvik,
leder Grenland Ættehistorielag.

TEMA

SVENSKEINNVANDRINGEN til Norge fra ca. 1850 til 1910

av Ivar Kokkersvold

Noen innledende ord

Vi har som informert om i forrige blad, denne gangen laget et temanummer om svenskeinnvandringen ca. 1850-1910. Med alt stoff vi har og forventer å få inn, blir det en første del nå og neste del i bladet på nyåret. Innholdet denne gangen er en innledning om denne innvandringen og en del artikler om svensker som kom hit til distriktet. Artikkene om svenskene som kom hit, viser forhåpentligvis et mangfold og ulike personer/ familier - og ikke bare spesielle hendelser og historier som trekkes fram.

Forberedelsene til dette bladet har pågått i vel et halvt års tid, og jeg påtok meg tidlig å lage en generell innledning om svenskeinnvandringen. Min tanke var da «å finne noe på nettet» og sette det sammen til en kort innledning. Men ved en tilfeldighet kom jeg over boka «Sliteræne, arbeid og kamp i Østfold» av Svein Olav Hansen (utgitt 2006). Denne boka inneholder en god del om svensker som tok arbeid i Østfold og Norge, og den har hentet fram mange fortellinger fra og om disse.

Denne måten med å gi et tidsbilde, rikt illustrert med personberetninger, ble mitt utgangspunkt for denne innledningen. Men jeg sleit en god del med innhold og form i så måte. Den ble kanskje i lengste laget og vel mye sitater, og den hadde nok hatt godt av en videre bearbeidelse. Men innen trykkefristen for dette bladet får det da være mitt forsøk på gi et slikt tidsbilde.

Svenskeinnvandringen

Jeg har sett det oppgitt at omlag 100.000 svensker kom til Norge på 1800-tallet. Mange var her bare for kortere perioder; noen også bare for deler av året. Sesongarbeidere som kom om våren og reiste tilbake om høsten; «grågjess» som de ble kalt i Østfold.

De kom hit og tok arbeid på gårder, sagbruk, teglverk, steinhoggerier, anlegg, gruver m.v. Noen erfarne gruvearbeidere, anleggsarbeidere og steinhoggere ble hentet hit til landet, men de fleste kom hit på eget initiativ.

Flest kom til fots til Østfold og derfra videre til

østlandsområdet. Også til sørlandskysten kom de hvor det da mest var aktuelt med båtskyss. Mange frakteskuter tok med passasjerer for en billig penge. Så også på sørlandskysten var det «grågjess».

I folketelling 1900 bodde nesten 50.000 svensker (svenskfødte) i Norge, og i Østfold utgjorde de nesten 8 % av befolkningen.

Fra starten på den innvandringen tar jeg med følgende fra den nevnte boka «Sliteræne»: «Svenskearbeid var en tradisjon. I 1820-30 årene var det vanlig å se svenske tiggere komme rekendes i store følger på isen over Iddefjorden. Mer velkomne gjester enn dem var handlende svensker som kom med jern, spiker

1900-telling for Grenlandskommunene

Kommune	Folketall	Svenskfødte			
		I alt	% av alle	Menn	Kvinner
Bamble	4 825	140	3 %	82	58
Brevik	2 359	32	1 %	23	9
Eidanger	3 871	83	2 %	58	25
Gjerpen	6 304	90	1 %	51	39
Langesund	1 325	19	1 %	12	7
Porsgrunn	5 084	70	1 %	43	27
Siljan	871	5	1 %	5	0
Skien	9 876	184	2 %	125	59
Solum	8 325	339	4 %	179	160
Stathelle	506	12	2 %	7	5
Grenland	43 346	974	2 %	585	389

Svenskfødte

og tjære. Tilbake hadde de med seg salt og sild. Og hver vår kom det store svenske ungdomsflokker til Østfold for å søke seg arbeid. Jentene tok tjeneste for sommeren.

Guttene hadde som regel med «spajern» til å sette på trespaden. De ville grave diker på akkord¹⁾. Disse ungdomsflokkene ble kalt «grågjess» eller «lersvensker». «Lersvensker» ble brukt om de svenskene som jobbet på teglverkene omkring Fredrikstad, sølete av leire. «Grågjess» var de som dro hjem igjen om høsten.

Mange teglsteinarbeidere kom fra Norra Bohuslän, og gikk for å være både dyktige, sparsommelige og pålitelige. Det skal ha vært et rørende syn å se de svenske ungguttene få sin første lønning: «Øynene skinte som stjerner, og det var ikke fritt for at de skalv litt på hånden».

Svenskene kunne ha det slik, som én kar, som kom til Norge engang i 1870-årene. Han trasket fem mil til fots med bagasjen i en jutesekk. I sekken lå spade, skinnbukse og et par tresko til å trå spaden med. I tillegg hadde han noen beinharde rugkaker og en klatt smør. På innerlommen disponerte han over noen få kroner. Ut på morgenkvisten ankom han Borge. På en bergnabbe satte han seg ned og beskuet virksomhetene som lå langsetter elva. Det lå skuter langs kaiene, og fra et utall av fabrikker sto røyken tjukk og høy.

Dagen etter var han i arbeid ved Sinding-verket, Øvre Nabbetorp Teglverk. Losji fikk han i bryggerhuset til en sagbruksarbeider. Det var litt smalhans fram til første lønningsdag, og rugkaka var om mulig blitt litt hardere enn før. Denne karen visste imidlertid råd: Han kjøpte hvitt, ferskt brød, skar det i skiver og brukte det

1) Min anmerkning: Akkord - akkordarbeid = er en avtalt fast godtgjørelse per produsert enhet, slik at arbeideren lønnes avhengig av hvor mye som utføres.

som pålegg. I tre sommere var han «grågå». Deretter giftet han seg med en «norska» og ble fastboende svenske i Norge.

Han fikk både annen og tredje generasjon teglverksarbeidere etter seg.»

Hvorfor kom de til Norge?

Svaret på det er enkelt - det var arbeidsinnvandring. Nok noe eventyrlyst i blant, men i all hovedsak for å tjene noen kroner til livets opphold. Godt sammenliknbart med nåtidens svensker som kommer til Norge, og Oslo spesielt.

Forholdene på 1800-tallet var at Vest-Sverige hadde økonomisk nedgangstid, sterk befolkningsvekst og mangel på arbeid. På hundre år - fra omkring 1750 til 1850 - øker folketallet i Sverige fra 1,75 til 3,86 mill.

Den svenske landsbygda var preget av større gods/ herregårder og mange mindre bruk; torp. Herregårdene og godsene ble drevet med en stor mengde tjenestefolk, «statare» som de ble kalt. De hadde årskontrakter og fikk sin lønn mest i naturalia, d.v.s. mat og klær. En stor gruppe eiendomsløse landbruksarbeidere, og familier som hadde samme arbeidet livet ut.

Til tross for at den svenske Amerika-utvandringen reduserte befolkningsveksten, vokste "statarklassen" raskt i Sverige på 1800-tallet til 183.000 personer i 1880.

Det var en klasse landarbeiderne vi finner langt mindre av i Norge. Her var det et langt mindre omfang av storgods, og tjenestefolkene oftest færre og mest ugifte som inngikk i gårdens husholdning. Det norske husmannsvesenet var bedre lovregulert med rettigheter og plikter, selv om det kunne være usle kår. Men det var ikke bare en årskontrakt om arbeid på gården.

Den svenske forfatteren Ivar Lo-Johansson har

skrevet mange bøker og novellesamlinger om livet til denne "statarklassen", og bidro til at dette systemet ble avskaffet.

Statare flyttet ofte litt rundt i håp om å finne bedre vilkår andre steder. Fra svensk historisk magasin - populärhistorie som jeg fant på nettet:

« Slankveckan. Så kallades den sista veckan i oktober. Då kunde man se statarna flytta; överlastade vagnar krängande på leriga vägar, flaken fulla av uppstaplade, nötta möbler, frysand barn nerstoppade i silltunnor för att inte ramla av, far på kuskbocken och mor högst uppe på lasset, kanske med blomkrukan, väggklockan eller porträttet av kungafamiljen i ett stadigt grepp.

De färdades sällan lång väg, bara från det ena storgodset till det andra. Deras drivkraft var – enkelt uttryckt – drömmen om ett bättre liv under det kommande året. Kanske fick man en bostad med lite tätare tak, kanske delades det ut sill som inte var halvrotten, kanske var den nye rättaren lättare att tas med? Men det hände bara allt för sällan att drömmen slog in. För det mesta blev livet på det nya stället ungefär lika mödosamt och tröstlöst som där man kom ifrån.

Trots det levde hoppet oftast vidare. Hoppet om att i en framtid kunna bryta upp från statarlivet och kanske få ett torp att bruka, en egen jordbit och kanske en ko. Ungefär så här ser vår bild av statarna ut, ett jordbruksproletariat på gränsen till träldom, män och kvinnor bundna av årslånga kontrakt att slita långa dagar för i princip mat och husrum. Ännu en bra bit in på 1900-talet klassades de i lagens mening som tjänstehjon²⁾ och inte som avtalsslutande arbetare.»

Denne beskrivelsen sier vel langt mer om livet til "statarklassen" enn mine ord. Derved også lettere å forstå at over til Norge var et bedre alternativ.

Fotnote:

2) - min anmerkning. Tjänstehjon = tjenestefolk som i svensk lovgivning hadde langt dårligere rettsvern enn «avtalsslutande arbetare». Nesten så en kunne kalle dem husbondens eiendom.

Lønns- og arbeidsforholdene i Norge på den tida var ikke noe å skryte av, som det framgår seinere i denne artikkelen, men det var arbeid å få.

Det skjedde også en oppdeling av gårdsbruk til mindre bruk i Sverige. Vi hadde den samme utviklingen her i distriktet med oppdelingen på 1800-tallet, men her var mulighetene for annet arbeid langt større.

Uår i jordbruket med avlingssvikt enkelte år førte med seg kriser som hardest rammet de som hadde lite fra før; statare og torpare. De fleste svenske innvandrerne som kom hit, var fra slike kår.

Forholdene i Norge på 1800-tallet

Napoleonskrigene i Europa som Danmark-Norge kom med i i 1800-1814, førte til at den danske stat ble bankerott - og Norge sleit med å få orden på sin statskasse etter 1814. Mye av den norske handelsflåten gikk tapt, og mange handelsmenn fikk til dels stor gjeld til engelskmenn, som følge av krigen. Kunne de ikke gjøre opp for seg, ble de utstengt fra et viktig marked.

Men i løpet noen tiår tok det seg opp igjen, dels med et visst generasjonsskifte i næringslivet. Flere skuter, båtbyggerier, trelast og sagbruk m.v. Tida omkring 1850 regnes vel også til den industrielle revolusjon med dampmaskiner og mer fabrikkmessig produksjon. Dampsagbruk fra omkring 1860, deretter sliperier og cellulosefabrikker for papir. Jernverk, gruvedrift og annen industriproduksjon.

Oppgangstider med mange teglverk, steinhoggerier m.v., og anleggsarbeider innen veg og jernbane. Jeg nevner også isutførselen som ble en stor næring spesielt på Telemarkskysten.

Konjunktorene med tilbud og etterspørsel for de ulike næringer kunne nok veksle, men alt over en sterk vekst, som gav stor etterspørsel etter arbeidskraft med bl.a. arbeidere og sjøfolk. En etterspørsel etter arbeidskraft som svenskeinnvandringen var med på å dekke.

Norge som lille-Amerika eller fattigmanns-Amerika

Lille-Amerika ble en svensk betegnelse på Norge på 1800-tallet. Fattigmanns-Amerika var nok en bedre beskrivelse. Det var slettes ikke alle som maktet å skrape sammen beløpet for frakten over til Amerika.

En artikkel av Roald Hanssen om svenskeinnvandringen til Grimstad, hvor hans morfar kan være et eksempel:

«En dag utpå ettermiddagen 1888 kom en ung svenske gående over Naudenes på vei mot Roresanden. Det var August Bengtson fra Båstad i Skåne. Hjemmefra hadde han fått reisepenger til Gøteborg, ca. 15 mil lenger nord. Herfra måtte 18-åringen klare seg sjøl. Målet var Aust-Agder og arbeid. Kanskje Amerika etter hvert.»

Lønns- og arbeidsforholdene

De svenske arbeidsinnvandrerne opplevde at lønna i Norge var noe høyere enn i Sverige, og klassetrykket noe mindre. Men fram for alt var det arbeid å få. Jeg tar her med en del beretninger fra boka «Sliteræne» som nevnt innledningsvis.

Først om en svenske som dro over grensa til Norge som 17-åring. Kan hende han trodde forholdene var bedre enn de var?:

«Far hadde fortalt at det i Sarpsborg lå en fabrikk som hette Borregaard, og dit kom jeg den 1. eller 2. august 1897. Ved fabrikkporten traff jeg en streng og myndig mann, og det var formann Gyllensten. Jeg fortalte at jeg søkte arbeid, men Gyllensten sa straks: «Nei, du er for ung. Her har vi bruk for store, kraftige anleggsskarer». Men etter på nytt å ha tatt meg i øyensyn sa han: «Du kan forsøke. Kom i morra tidlig klokka 6».

Morgenen etter klokken 6 møtte jeg opp, og jeg fikk arbeidsnr. 722 og ble anvist arbeid ved anlegget til den første kraftstasjonen, og jeg syntes alt så uhyggelig ut. Svovelrøyk og damp lå over hele fabrikk, og jeg tenkte at her skulle jeg ikke bli lenge (...).

Vannkraft

Fosser og stryk var tidligere drivkraften for møller og sagbruk. Fra slutten av 1800-tallet ble de etter hvert «temmet» med dammer, rør og tunneller fram til kraftstasjoner og turbiner. Der ble energien gjort om til elektrisk strøm som igjen ble drivkraft for bl.a. fabrikker og industri.

Tidligere tiders vannhjul

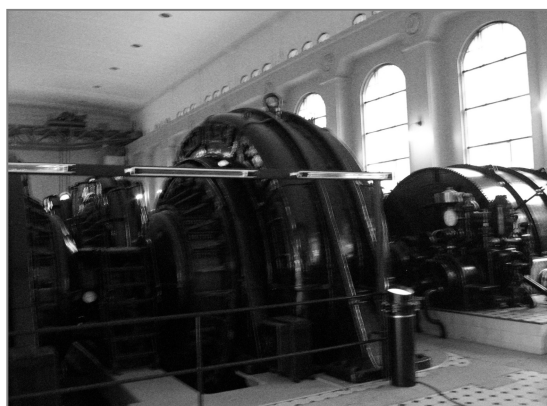
*Vemork kraftverk, Rjukan
nå: Industriarbeidermuseet
foto: <https://no.wikipedia.org/wiki/Vannkraft>*

*Rjukanfossen 2006
en sjelden gang med full vannføring*

*Turbiner,
Vemork*

*Foto:
Ivar
Kokkersvold*

*Skotfoss 2007
med kraftverk og tidligere papirfabrikk
Foto: Fam. Kokkersvold*

Man var helt prisgitt den overordnede for godt-befinnende, som ofte var lunefull og hensynsløs. Ofte måtte jeg arbeide opptil 120 timer i uka, det var ingen overtidsprosenter før i 1898, da der ble pct. for overtidsarbeidet og for natt- og søndagsarbeid. Det nyttet ikke den gang å si at nå har jeg arbeidet 36 timer i strekk, og jeg orker ikke mer. Da var svaret alltid: «Du har å arbeide så lenge jeg befaler. Hvis ikke kan du gå. Kom ned i morgen og få ditt oppgjør.»

Mye slit, lang arbeidstid, strenge bedriftseiere og arbeidsmiljøer:

«Mange bedriftseiere var strenge. For eksempel heter det om Søren Wiese, en av de mektigste brukseierne i Fredrikstad, at han var så streng at han ikke tillot at folk hilste på ham i arbeidstida: «Ingen hilsing i arbeidet!». Et rykte sa at han engang ga en mann sparken fordi han hadde på seg frakk en kald vintersdag, mens han sto ved høvelmaskinen: «Frakkefolk har jeg ikke bruk for» skal Wiese ha sagt.

Noe av den samme holdningen, mentaliteten, gjaldt for arbeiderene. Miljøene var slik at man burde ikke skille seg ut. Ved Kiærs bruk i Glemmen burde ikke guttene i 1890-årene gå med frakk, eller for den del med Nansen-hatt. Da risikerte de å få slengt råtne egg eller poteter etter seg: «Din fordømte narr, diskenspringer. Kramburotte, som trur heve seg over guttene på Moen» het det da.»

Så fra teglverkene:

«Det meste av arbeidet foregikk utendørs eller i åpne hus. Bare i ringovnene kom arbeiderne i kontakt med det brente teglsteinstøvet. Det sies at arbeiderne ikke tok skade av det. De snøt seg, spyttet rødt, og det var det hele. Men muskelkraft var fremherskende. Det var løfting og lemping av leire og stein for hånd og med trillebår (...). Til opp på 1950-tallet måtte hver stein håndteres ti-tretten ganger før den endelig lå i mørtel i et murverk».

Ved sagbrukene var det tomtearbeidere, plankebærere, som sorterte og bar de rå og tunge bøkene på plass:

«Det innebar stabling, etter virkets dimensjoner, i høye lag. Ved bare øyet måtte de påse at det ikke skilte mer en 1/8 tomme på tykkelsen og ikke mer enn en 1/2 fot på lengden. For vår tids mennesker må slitet fortone seg som umenneskelig.

Ved de større brukene tok plankebærerne, eller dragerne som de også ble kalt, og som besto av arbeidslag på 15 mann, etter tur sin uke, fem og fem mann om gangen, og stablet planker, battens³⁾ og mindre dimensjoner. De eldste og de mest slitne av mennene var samlet i et lag. Og gamlingene var sterkt fysisk merket etter å ha båret rå og tunge planker år ut og år inn. Stablet planker og bord i stabler høyere enn toetasjes hus, uten rekkverk eller annen beskyttelse.»

Arbeidstida og skiftene var på 12 timer, og slik kunne det være helt fram til 1920-tallet. Ofte de samme arbeiderne som gikk nattskift, og andre som gikk dagskift. De yngste måtte oftest ta nattskiftene.

Nå skal det også tillegges at mange verks- og brukseiere følte sitt ansvar, omsorg, for sine arbeidere. De mottok også ytelser av bolig, brensel, medisin, skole og pensjonsordning. Hovedregelen var fri bolig og fri medisin/ legehjelp. Sagbruksarbeidere fikk oftest fri ved av bakhun⁴⁾, og enkelte steder også til annen bruk; til skur og uthus.

Vinterarbeid var viktig for arbeiderne, og mange bruksherrer bestrebet seg på å få til slikt arbeid. «Jeg liker ikke at mine folk står på torvet om vinteren» sa konsul Peterson ved cellulosefabrikken på Moss. Hans myndighet var nedarvet. Slik var det også i Fredrikshald og i

Fotnoter:

3) - min anmerkning: Battens = skåret trelast som er 50-100 mm tykk og 150–200 mm bred.

4) - min anmerkning: Bakhun = den ytre halvrunde del, skalken, som blir skåret fra tømmerstokken for å gi firkantet virke. Oftest kalt «hon» her i distriktet.

5) «Brøttet» = steinbruddet.

Sanne og Soli sagbruk ble etablert ca. 1750 ved Glommas vestre løp ovenfor Sarpsborg i Østfold. Mellom 1860-76 var bruket det største sagbruket i Skandinavia. På det meste sysselsatte bruket rundt 600 arbeidere. Mange av dem svensker. Nedlagt i 1925.

Bruket hadde 22 sager drevet med vannkraft og 32 vannhjul som også drev møller og kjerrater⁶⁾. Der var teglverk og kornmagasin, og en egen fabrikk som filte sagbladene.

Jeg var en tur der nå i sommer, og da det lite igjen av sagbruket. Kun noen rester med fundamenter og et hus med et av vannhjulene (foto til venstre). Bildet over sto på en informasjonsplakat på stedet.

Foto: Ivar Kokkersvold

Tistedal. Der var man sjef når man tilhørte familien Anker, Stang eller Wiel, for slik hadde det alltid vært.»

Men det gjaldt bare de større brukene. På mange mindre arbeidsplasser måtte arbeiderne i større grad sørge for seg selv. Ofte var det bare arbeid i perioder, helt avhengig av hva eieren fikk av leveranser.

Det var mange mindre steinhoggerier langs

kysten, og her en beretning fra en sønn (som het Walther Stenbeck) av en svensk steinhogger i Østfold:

«I brøttet⁶⁾ fikk han [faren] dype sprekker i hendene av det kalde jernet og den kalde steinen. Til å begynne med prøvde han å kurere seg sjøl med rosenvann og glyserin. Så ble det slutt på apoteket. Da fant han på å ta kvae fra grana og varma den i en liten kopp og helte i sprekkene. Det hjalp.

Noen uker før jul hendte det at de fikk en jobb i

Fotnote:

6) Kjerrat = en mekanisme for transport av tømmerstokker langs en bane fram til sagbladene.

fjellet. Jeg pleide å gå opp i brøttet med mat til far. Når de hogg stein og fikk noen øre for gatestenen: for lusen og for pædda⁷⁾, kunne de ikke kaste bort tida med å gå hjem i matpausen. Da sto de utover kvelden og hadde parafinlamper med seg. Jeg husker ennå hvordan de rusla av gårde, en etter en, på den opptrampa stien. Der gikk de, parafinlampene lyste, oppover og oppover i fjellet gikk de, helt til den siste løkta ble borte mellom granene.»

Anleggsarbeidere, kalt slusk eller rallar, dro omkring fra anlegg til anlegg, og hadde et stort innslag av svensker. De hadde et hardt og farefullt arbeid; lange dager, mye slit og skader. Men med en yrkesstolthet og et indre samhold/felleskap. Og ofte en livsførsel som skilte dem ut fra lokalbefolkningen. Det hadde mange av dem heller ikke noe imot - ved å vise seg fram som «ekte» rallar. Og som seinere beskrevet «de fór ikke stille fram på fritida heller».

Rallarspråket var en lett blanding av svensk og norsk. Erfarne svenske anleggsarbeidere lærte opp nordmenn, og det norske tok også etter språket. Det var også en form for indre rangordning hvor de etter hvert erfarne rallarer av norsk herkomst brukte rallarspråket i motsetning til nybegynnerne.

Barnearbeid

I bondesamfunnet var det vanlig at barn deltok i husarbeidet og gårdsdriften. Dels var det arbeidshjelp og dels opplæring. De fleste unge begynte i tjeneste hos andre fra konfirmasjonen av. De ble da regnet som voksne og måtte klare seg selv. Men mange fra små kår, både jenter og gutter, måtte ut og tjene allerede fra 7-10 års alderen.

Så en utvikling med spesialiserte håndverkeryrker og små familiebedrifter til mer fabrikkmessig produksjon hvor også barn deltok. Dels utnyttet som billig arbeidskraft og til farefullt arbeid. Gruvedrift bør vel også nevnes i denne sammenheng.

Store norske leksikon (nett) oppgir at i Norge var vanlig at barn, til og med under 12 år,

arbeidet før fabrikktilsynsloven kom i 1892. I 1875 arbeidet 3.370 barn under 15 år i norske fabrikker, 800 av dem på sagbruk og høvlerier. Tobakksindustrien var en typisk «barneindustri» med over 6.500 barn. Arbeidet var lett, men farlig, og nesten halvparten av arbeidsstyrken var under 15 år; mange under 12 og noen også under 10 år.

Problemet med statistikk på den tida, var at mange barn var med faren på jobb og utførte noe av hans arbeid og dermed kun en del av hans lønn. Akkordarbeid som var mest vanlig, stimulerte også til slik hjelp for å få mest mulig gjort og betalt.

En må derfor regne med at det var en betydelig underregistrering av barnearbeid.

Lover og bestemmelser for arbeidslivet

Lover og bestemmelser om arbeidsforhold har lang tradisjon i Norge:

- Sjøloven av 1561 hadde bestemmelse om sykdom, skader og hyre for sjøfolk.
- Bergverksloven av 1683 med noenlunde tilsvarende bestemmelser for gruvearbeid.
- I 1682 ble fastsatt regler for håndverkere.
- for tjenestefolk var det litt varierende regler fram til Fattigloven av 1845.

Men først i 1892 ble arbeidet i den mer industrialiserte produksjon lovregulert. Da kom Lov om tilsyn med arbeid i fabrikker m.m. Den satte bl.a. forbud mot barnearbeid, begrenset adgang til natt- og helgearbeid, regler om beskyttelse av arbeidernes liv og sunnhet, og den etablerte et offentlig arbeidstilsyn. Den ble revurdert i 1909 og 1915 til den ble avløst av arbeidervernlov av 1936 og 1956. Så kom Arbeidsmiljøloven i 1977.

Var det innvandring eller arbeidsflytting?

Ved fredsslutningen med Sverige i 1814, Mossekonvensjonen, fikk Norge beholde sin nye grunnlov og derved Stortinget som lovgivende forsamling. Selvstendige riker med hver sin egen lovgivning og administrasjon. Norge hadde bl.a. eget forsvar og med grensefestninger mot Sverige! Unionen gjaldt et felles

statsoverhode, monark. Derved helt forskjellig fra det tidligere Danmark-Norge som var et felles rike.

Det sies om den svenske kongen, Oscar den 2., at han ved besøk i Norge byttet uniform ved grensen og snakket norsk når han kom over!

Svenske arbeidssøkende som ble her i landet måtte søke om norsk statsborgerskap (noe mange gjorde). Så det er ingen tvil om at det var innvandring og ikke arbeidsflytting.

Utover på 1800-tallet oppsto det strid om tolkningen av Mossekonvensjon fra svensk og norsk hold. En strid som tilspisset seg rundt århundreskiftet og førte til unionsoppløsningen i 1905.

Lovregulering av innvandringen

Fra 1860 gjaldt loven om passfrihet mellom Norge og Sverige, og det ble ført en ganske fri innvandringspolitikk her i landet. Men det var flere former for registrering av innvandrere, og det var en fordel å ha med seg attester, «betyg», fra hjemsoget. Det var det ikke alltid de svenske arbeidssøkende hadde, og vi ser av flere beretninger at de måtte ta seg en tur tilbake for å få slik attest bl.a. for å kunne gifte seg i Norge. Nok ikke alle gjorde det, men da ble det «bare» samboerforhold (og hva det kunne medføre som i artikkelen om Anton Isaksen).

Norge og Sverige hadde dessuten en gjensidig avtale om tilbakesending av innvandrere uten hjemstavnsrett, d.v.s. rett til å bo og motta fattighjelp i en kommune. Denne retten oppnådde man etter å ha bodd 2 år i kommunen.

Sist på 1800-tallet ble det også en innstramning i bestemmelsene om hvem som fikk lov til å oppholde seg i Norge. Med loven om statsborgerrett av 1888 og ikke minst med Fremmedloven av 1901 ble bestemmelsene enda strengere. Man la nå mer vekt på

”avstammingsprinsippet” for å få norsk statsborgerskap, og statsborgerskap ble en forutsetning for å oppnå hjemstavnsrett.

Utlendinger fikk meldeplikt og måtte skaffe seg «oppholdsbok» hos politiet. Man kunne dessuten sendes tilbake til Sverige hvis man ikke klarte å forsørge seg selv og lå fattigvesenet til byrde. Dette rammet i særlig grad syke og arbeidsløse.

Mange svensker kom i en ekstra vanskelig situasjon. I 1894 fikk Sverige sin lov om statsborgerskap, der det bl.a. ble slått fast at innbyggere som hadde vært borte fra landet sammenhengende i 10 år mistet sitt svenske statsborgerskap.

Det ble foretatt ekstra mange utvisninger i årene 1903-4. Det kan virke som om reglene da ble strengt praktisert, og i denne tida med unionsstrid kan en nok ane en frykt for mange svensker i landet kunne utgjøre «en fare for rikets sikkerhet» om det skulle oppstå en væpnet konflikt som det var reell fare for.

Alkohol og fyll

Det var vanlig i tidligere tider å drikke et heller svakt øl til og under måltidene. En voksen drakk i gj. snitt 7-8 liter hver dag sies det. Folk spiste mye saltet, røykt eller tørket mat, og det økte tørsten. I både bygder og byer var det bryggerier og skjenkesteder.

Bruk av alkohol i arbeidslivet har også lang tradisjon både her i landet og mange andre steder. Handelsavtaler ble avsluttet med en dram eller to, stuere (lastearbeider) skulle ha en «luke-dram» ved ferdig lastet skip m.v. De tidligere 2/3 liters ølflaskene ble i lang tid kalt «murere».

Boka «Sliteræne» forteller om en bruksfullmektig ved Sanne og Soli Bruk som i 1825 skjenket noe brennevin til arbeiderne når de

7) «Lusen og pædda» er et uttrykk jeg ikke har funnet utav.

arbeidet ute vinterstid. De behøvde virkelig en dram innimellom, mente han: «*da de virkelig lide ondt - men dog ingen verre enn Pramroerne ... Pramroerne qvier sig noget i dette Vejr, men en Flaske Brændevin imellom, sætter igjen Mod i dem.*».

Overstadig beruselse i arbeidet ble ikke godtatt. Men det sier litt om holdningene at straffen for det oftest ble en mulkt - og ikke sparken.

På fritida og i sosiale sammenhenger var det vanlig med skjenking, til dels i store mengder. Ved bryllup kunne det gå hardt for seg. Også ved begravelser ble skjenket øl og dram. Fra Brunlanes bygdebok har jeg en historie om noen bønder som fikk mulkter etter en begravelse. De hadde drukket tett på veggen til kirken, og forstyrret presten under prekenen med tilrop og ukvemsord!

Anleggsarbeidere, kalt slusk eller rallar, hadde et hardt liv. Ofte på anlegg langt utenfor bebyggelsen, og kom de til bygda på fest en sjelden gang, hendte det nok at det ble vel mye «styr». Her en slik spesiell og sann episode fra anleggstida på Rjukan som jeg har blitt fortalt:

Det var et arbeidslag rallare som en frihjelg skulle ha fest. Navnet på basen husker jeg ikke lengre, men la nå oss kalle ham Calle. De spiste saltsild og drakk, og dro til Notodden for å feste mer der. Underveis sendte basen et telegram til lensmannen på Notodden⁸⁾ med omtrent denne ordlyd: «*Lensmanden bedes rødde kasjotten for bønder og löss [lus] for naa kommer Rallar Calle og arbeidskamrater til Notodden paa fest.*»

Også i steinhoggermiljøene kunne det være råbarkedede karer. Her ei vise fra Østfold:
«*Her er livets lette lem
Som aldri sørjer før sitt hem
Men griper blott om flaskan med alle fingrar fem.*»

Fylla ble et stort sosialt problem. Først og fremst for familien hvor det kunne hende at mannen drakk opp pengene på lønningsdagen. Fra 1960-tallet har jeg hørt, fra svært pålitelig hold, om avtaler hvor det var kun kona som fikk utbetalt mannens lønn. Og det var fyll som ofte utløste voldsbruk både hjemme og ute.

Fra 1800-tallet og framover ble det en raskt økende avholdsbevegelse, som reaksjon på slik fyll. Organisasjoner med og uten religiøst tilsnitt.

Og det var ikke bare arbeidere som ble forfylla. Det kunne ramme mange sosiale lag.

Sykdom, nød og annen elendighet

Det kan sies mye om trange kår, trangboddhet, sykdom, hygiene og sanitære forhold på 1800-tallet. Men for at denne artikkelen ikke skal bli altfor lang, nøyer jeg meg her med bare å si: *Det var en helt annen tid som vi knapt kan forestille oss i dagens samfunn.*

Arbeiderbevegelse og konflikter

Haugianerne med Hans Nielsen Hauge (1771-1824) regnes ofte som starten. Det var både en religiøs og sosialpolitisk bevegelse.

Så kom thranebevegelsen med Marcus Thrane (1817-1890) i spissen. Hovedkravene var alminnelig stemmerett, ny husmannslovgivning, bedre skolegang og frihandel. På sitt største hadde denne bevegelsen bortimot 30.000 medlemmer. Thrane ble arrestert og i 1854 dømt til 4 år i tukthus. I alt ble 127 personer dømt for forbrytelser mot «statens sikkerhet»! Da gikk den bevegelsen i oppløsning.

Deretter kom de mer arbeiderstyrte krav og opprop om arbeiderforeninger m.v. Organisering og «*sammen er vi sterke*» for å kunne oppnå bedre lønns- og arbeidsforhold. Det var en lang kamp til langt utover 1900-tallet for å få

8) For å være helt korrekt nevnes at telegrammet nok kom til lensmannen i Hitterdal (Heddal). Det var før Notodden ble skilt ut som egen kommune i 1913 og da med bystatus.

godtatt at arbeiderne organiserte seg, og at arbeiderforeninger kunne forhandle på deres vegne.

Streik ble et vanlig begrep på 1880-tallet. Det oppsto streiker som spontan-aksjoner og etter hvert mer langvarige konflikter om lønns- og arbeidsforhold. De i fremste rekke - agitatorer⁹⁾, ledere for arbeiderforeninger og streikeledere spesielt - fikk ofte svi hardt for slik virksomhet. De ble regnet som «opviglere» og ble svartelistet i sitt arbeid.

Fra foreningen Norden v/ Skotfoss historielag har jeg sett en artikkel om svenskeinnvandringen til Skotfoss før og etter 1900.

Her nevnes:

«Carl Johan Hedlund fra Falun i Sverige kom til Norge fordi han var svartelistet p.g.a. fagforeningsvirksomhet. Det var i 1903 på papirfabrikken i Kvärnsveden i Borlänge. På Skotfoss Bruk fikk han jobb som rullepakker, og etter hvert kom kona Margaretha og sønnen Martin som var 2 år, etter.»

Omdømme

Det blir beskrevet at de fleste svensker ble godt integrert både i lokalsamfunnene og arbeidslivet. De hadde samme religion, og snakket et forståelig språk. Ingen «fremmed rase» og tilhørende kulturforskjeller. De fleste som bosatte seg her i landet var menn som giftet seg med en «norska», og det lettet nok integreringen.

Likevel følte nok mange svenske familier i Norge seg litt som svensk og litt norsk. Dette gjaldt kanskje spesielt barna. På skolen lærte de norsk, men hjemme ble det snakket svensk eller blandingspråk. Mange var født i Norge, men de fikk ikke norsk statsborgerskap når far og mor var svenske.

Det skal heller ikke store forskjeller til før det oppstår mobbing og trakassering.

«Svenskeraddar», «svenskefaen» var uttrykk som ble brukt, og uttrykk som kan spores tilbake til svenskekrigene 1808-1814 og tidligere.

Det varierte nok over tid og sted. Spesielt på steder med mange svensker kunne det oppstå konflikter. I boka «Sliteræne» er beskrevet flere steder i Østfold som fikk navnet «Lille-Sverige». På slike steder kunne det være utrygt å «trække» over områdegrensene både for nordmenn og svensker.

På Hvaler det mange steinbrudd, og med svenske steinhoggere som oftest bodde i kolonier nær arbeidsplassen. De skilte seg godt ut fra lokalbefolkningen i både yrke og livsførsel. Øybeboerne var mest sjøfolk, losere og fiskere med et småbruk i tillegg. De var ikke minst preget av datiden sterkt religiøse samfunn.

Fra Hvaler bygdebok:

«Den gamle kystbefolkningen så på innvandrerne som gudløse drankere, slåsshaner og det som verre var. Men de gudløse tjente samtidig ukristelig med penger, og døtrene av innfødte forholdt seg slik som døtre alltid har gjort i slike situasjoner.»

Her må tillegges at det var ingen kontinuerlig drift i steinbruddene. Produksjonen ble her som i annen virksomhet, tilpasset det en fikk solgt. Steinhogger-familier levde stadig vekk fra hånd til munn. På den annen side kunne ungarer ha mer enn nok til å brødfø seg. De deltok mer enn gjerne i livet i bygda med fest, fyll, sjekking av jenter med tilhørende slåsskamper.

Også andre steder var det konflikter. I en artikkel av Roald Hanssen om svenskeinnvandringen til Grimstad på 1800-tallet, beskrives en episode i 1878 da det var mange svenske veiarbeidere der:

Mange var «raa og uopdragne mennesker, henfalne til drikk, og de skaffet politiet og de fredlige borgere mange ubehageligheter».

Med bakgrunn i byens svake politibemanning (..) mente svenskene de kunne bære seg som de ville. En lørdag ettermiddag hadde en flokk svensker lagt byens utmerkede politikonstabel i bakken. Folk strømmet til for å hjelpe betjenten, og svenskene roet seg, før de syngende og skrikende gikk gjennom gatene, så folk rømte

inn og låste dørene.

Men ikke alle. Det var en god del «kjække sjøgutter hjemme, deriblant to ekte yenkiseilere, kjent som sterke og opplagte slåsskjemper». Sjøguttene fulgte etter svenskene oppover Storgata, og så begynte det største slagsmålet til nå i Grimstad. De brøt ned kornstaur og gjerdestolper til våpen. Til slutt trakk svenskene seg tilbake, beseiret. Folk vendte trygge hjem, og alle roste sjøguttene som hadde klart å redde byen for en storm av veislusk.

Det ble foretatt avhør av både svensker og Grimstad-gutter, og et par av sjøguttene fikk bøter. Men takknemlige borgere betalte mulkten. Noe lignende skal aldri ha gjentatt seg senere.»

I perioder med nedgangstider i Norge, som på 1890-tallet, var det mer kamp om arbeid. Det hendte da at svensker ble beskyldt for å underby seg på arbeidsmarkedet, og tilhørende konflikter.

Tida under unionsstriden og fram til oppløsningen 1905 var helt spesiell, og jeg synes det er grunn til å bruke endel spalteplass på det. Igjen henter jeg inn noe fra artikkelen om svenskeinnvandringen til Grimstad:

«Steinhoggeren Axel Bjørklund bodde på Fevik da unionsstriden tilspissa seg. En dag da han var på vei hjem fra Arendal med elvebåten, overhørte han en samtale mellom en del karer fra Arendal. De hadde fått mye å drikke og var ganske høyrøsta. De var redde for en svensk femtekolonne, og en av dem mente at en enkelt og greit skulle samle sammen svenskene og sende dem tilbake over grensa. Da trådte en tydelig provosert Axel fram. Han argumenterte sterkt for at dette ikke var noen god løsning. Svenskene her i området hadde familie, de fleste hadde fast arbeid og egen eiendom, og hadde slett ikke noe ønske om å vende tilbake.

Dessuten støtta de fleste svenskene Norges sak i unionsstriden. Hvis de skulle bli sendt til Sverige med makt, ville de trolig vende tilbake

som soldater. Dette kunne da ingen nordmenn ønske? Storkarene fra Arendal ble tause, men så var det en som trådte fram og sa: «Denne mannen har fanden gale meg rett!»

«I Arendal rykker skomaker Wahlstrøm inn en notis i Agderposten, der han avkrefter mulige rykter om at han vil stemme nei ved folkeavstemningen. «Jeg stemmer JA!» Det viste seg at svenskene møtte fram like ivrige som andre til avstemningen, og de stemte ikke nei. I hele landet var det 184 nei-stemmer mot 368.208 ja, og i Nedenes amt bare 5 nei-stemmer! Redaktøren i Grimstad Adresse-tidende mente at de «smukt har bestaaet Prøven under den paagaende Konflikt».

«Nå var det ikke alle som var villige til å akseptere svenskene, heller ikke etter 1905. Sønnen til en av de første svenske innflytterne fortalte om et minne fra 100-årsjubileet for grunnloven 17. mai 1914. Da var han 9 år. Skolen skulle pyntes med blomster og bjørkelauv. Elevene ble sendt ut i skogen for å finne blomster og lauv, men ikke alle. Som eneste svenskebarn i klassen ble 9-åringen nekta av frøken å være med på utsmykkingen. Han måtte ikke ødelegge den nasjonale feststemningen. Denne opplevelsen satt dypt i 80-åringen, som fortalte historien med gråten i halsen, 71 år senere!»

Noen avsluttende ord

Det kan synes noe rart at mens mange nordmenn utvandret til Amerika, innvandret det mange svensker hit. Imidlertid var det også mange svensker som utvandret til Amerika. Rundt 1 million.

Ikke alle hadde råd til transporten til Amerika. Mange av svenskene kom fra nærområdene langs den svensk-norske grensa, og de søkte arbeid der det var arbeid å få.

Det er et fellestrekk i artiklene om svensker som kom hit til distriktet er at kom det en så fulgte det gjerne etter en eller flere fra samme familie.

Kart og noen svenske ord og begrep

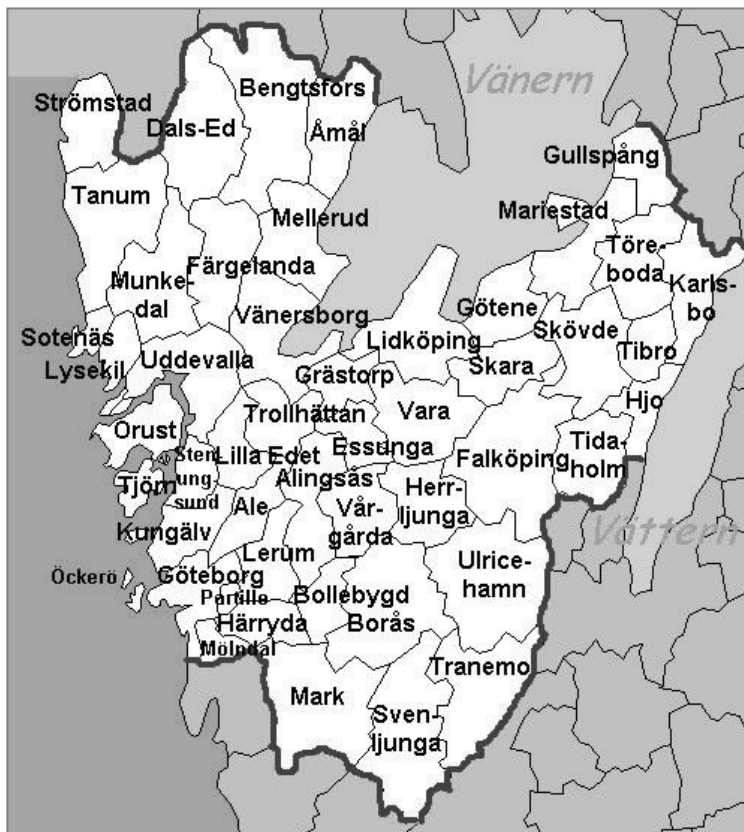
Kart over Västre Götalands len

Det er flere nettsteder med kart hvor en kan søke etter fødesteder for innvandrede svensker. Men den svenske inndelingen i len(fylker) og kommuner/sogn er nyttige hjelpemidler.

Her et kart over Västre Götaland. Et len som ble dannet i 1998 av:

- Göteborgs og Bohus län
- Älvsborg län
- størsteparten av Skaraborgs län, som lå i nevnte rekkefølge fra kystlinjen.

Bohuslän var et dansk-norsk område fram til 1658 med fredsavtalen i Roskilde. Det hører også med til historien at det her i landet, lenge etter denne avståelsen, ikke regnet folk fra Bohuslän som helt svenske. Mer som «vigværing»,

Noen svenske ord og begrep

En del ord og begreper i flere artikler:

- 1) Husförhör, husförhörslängder (i svenske kirkebøker) = den svenske kirkes årlige kontroll av forsamlingens bibelkunnskaper, lese-evne og viten om Luthers lille katekisme. Denne kontrollen gjaldt alle, og det ble satt karakter for hver persons kunnskaper. Samtidig var det en kontroll om tidligere opplysninger i forsamlingsprotokollen stemte. En ordningen som gjaldt fra 1696 fram til slutten av 1800-tallet.
- 2) Torp og torpare. Torp var mindre eiendommer/ småbruk som brukeren, torparen, enten kunne leie eller eie selv. Leide torp er godt sammenlignbart med det norske begrepet «husmann med jord». Men selveiende torpare adskiller seg fra det norske husmannsbegrepet ved at det kun gjaldt leid mark.
En leie som ble betalt med et avtalt antall arbeidsdager på gården i tidligere tider, og som her i distriktet på andre halvdel av 1800-tallet vanligvis ble gjort om til festetomter med leie betalt i penger.
- 3) Betyg = attester. Det var mange typer attester, og på den tida var det presten som utstedte attester om bl.a. flytting. En helt nødvendig attest for svensker som ville gifte seg i Norge, var fra den svenske sognepresten om at han/hun var ugift. Det var det ikke alltid de hadde med seg, og da måtte de tilbake en tur for å få en slik attest.
- 4) Statare = en gift svensk landarbeider som fikk en stor del av sin lønn (stat) i naturalia av jordeieren. Flest på større gårder i Sør-Sverige og som regel på ettårige kontrakter. De bodde i brakker, statarlängorna, noe tilsvarende arbeiderbrakker på større verk og bruk i Norge.

AUGUST BJURHOLT

(1866-1950)

En svensk ungdom med utferdstrang som etter hvert ble en driftig rydningsmann i Bamble

av Elbjørg Bakke og Ivar Kokkersvold

Breviksposten 12. februar 1926

En driftig rydningsmann August Bjurholt 60 aar.

I dag fyller en kjent mann i Bamble August Bjurholt 60 aar. Han er en av herredets mest kjente nybrottsmenn og flere ganger er hans arbeid blitt omtalt i avisene. Han er en av de som har bygget landet.

Bjurholt er født i Bohuslen i Sverige den 12. februar 1866, men kom i ung alder til Norge. Han fikk utferdsløns og reiste fra Uddevalla med 4 kroner i lomma. Det var jo ikke saa rare greiene, og han maatte gange til fots. Han vilde til Norge og kom til Fredrikshald efter to dagers reise. Men da han stod paa grensen og saa inn over landet, forteller han, ønsket han sig en gaard. Men til aa begynne med blev han skuffet. Norge hadde vært oppskrytt i Sverige, det blev ikke saa rar fortjenesten, og han var flere steder og arbeidet. Til sist kom han til Brevik. Her giftet han sig og kjøpte hus.

Men landet drog, og i 1904 kjøpte Bjurholt gaarden Hegna i Bamble og det er der han har nedlagt sitt store arbeid. Eiendommen var paa 30 maal den gang, men han brøt op og arbeidet, saa nu er den paa 54 maal, altsaa nær det dobbelte. Store og gode huser har han ogsaa bygget.

Bjurholt var en av de første i Bamble som for alvor kastet sig over fruktavlen, og det er en fryd aa se hans store have, som nu teller over 500 trer, epler, pærer, plommer m.m. Ogsaa grønsakdyrking har han gitt sig meget av med.

Alle som har fulgt hr. Bjurholts seige slit og den maate han har arbeidet op gaarden paa er fulle av beundring over den energi han viser og den dyktighet han til like har vist i sin

August Bjurholt

behandling av jorden. Han har hengt i paa en slik maate at det er nesten avskrekkende, for et slikt slit synes aa maatte gjøre en mann gammel før tiden.

Bjurholt synes dog aa ha sine krefter i behold, og vi haaper at han maa faa glede av allt manndomsverk og faa anledning til å nyte fruktene av sitt slit.

Vi gratulerer med dagen.

Hans svenske slekt

August Bjurholt (Bjurhult) var født 12/2-1866 på Ødegården, Kurverød, Herrestad, Bohuslän i Sverige. Foreldre: Petronelle Andersdotter og Zacharias Johansson Bjurhult.

Herrestad ligger like utenfor Uddevalla i Sverige. Tidligere var det eget kirkesogn, men nå er det en del av Uddevalla kommune.

Faren Zakarias Johansson Bjurhult

var født på Langås u/Torsberg, Herrestad 23/4-1835 og døde den 23/2-1900 på Tyslingehagen, Herrestad, Bohuslän. Han var sønn av Johannes Svendsson og Christina (Stina) Andersdotter. I 1856 var han var båtsmann i marinen.

Han var gift 3 ganger:

- 1. gang med *Pertonelle Andersdotter*, født 4/4-1831, død 21/4-1883 på Kurverød, Herrestad. Hun var datter av Anders Lorentsson Smärt og Elsa Olsdotter. Gift 22/12-1856 i Herrestad.
- 2. gang med *Maja Greta Andreasdotter*, født 20/6-1834, død 7/8-1885 på Hogentorp, Øvre Åkre, Herrestad. Gift 15/2-1884 i Herrestad.
- 3. gang med *Christina Carlsdotter*, født 6/4-1851, død 31/5-1893 på Tyslingehagen. Gift 17/8-1888 i Herrestad.

Barn av Zakarias Johansson Bjurhult og Pertonelle Andersdotter:

1. *Anton Bjurhult*. Født på Ødegården, Kurverød, Herrestad den 25/1-1858. Han dro til Norge i 1880 og deretter i 1881 til Ohio, USA.
2. *Alfred Bjurhult*. Født på Ødegården 20/4-1861, død samme sted 4/5-1861.
3. *Mathilde Bjurhult*. Født på Ødegården 14/1-1863. 2 kjente barn.
4. **August Bjurhult**. Født: på Ødegården 12/2-1866, død 2/10-1950 i Bamble.
5. *Thekla Bjurhult*. Født på Ødegården 8/4-1869. Gift i Sverige med Johannes Berntsson. 3 barn.
6. *Alfred Bjurhult*. Født på Ødegården, 10/9-1872, død i Eidanger 31/7-1945. Gift med 1.g. med Eva Charlotta Andersdotter og 2.g. med Anna Fredrika Johansson. Paret flyttet til Norge og Eidanger. Mer om denne familien senere.

Zakarias Johansson Bjurhult og Maja Greta Andreasdotter:

Ingen kjente barn.

Barn av Zakarias Johansson Bjurhult og Christina Carlsdotter:

1. *Ada Sofie Bjurhult*. Født 17/2-1889 på Tyslingehagen, Herrestad.

2. *Anton Bjurhult*. Født 27/5-1893 på Tyslingehagen, død 8/-6-1893 samme sted.

August Bjurholt her i distriktet

August Bjurholt kom til Dalen i Eidanger i 1886, og giftet han seg i Eidanger den 8/5-1888 med Olga Thomine Gundersdatter.

Hun var født 11/2-1868 i Brevik, død 23/10 –1930 i Bamble. Datter av Gunder Tollefsen og Maren Marie Gundersdatter.

I 1891-tellingen bor de i Biørnevegen i Kragerø , og han oppgis som steinarbeider. Så i 1900 bor de i Brevik - Blegebakken 51. Han var da åremaker av yrke. Skjøte på denne eiendommen

Et av de frukttrær¹⁾ som August Bjurholt plantet

Gården Hegna i Bamble

Redaksjonell anmerkning:

1) *De fine røde eplene på fruktreet på det originale fargebildet fra Elbjørg Bakke, synes ikke ved vår omgjøring til sort-hvitt versjonen av bladet.*

ble tinglyst 22/3-1893. Han kjøpte så gården Hegna i Bamble for kr. 6.000 kr., skjøte tinglyst 23. april 1904. Han drev der med fruktdyrking som nevnt i innledningen. Han tilhørte trosamfunnet "Guds menighet".

Barn og etterslekt

Barn av August Bjurhult og Olga Thomine Gundersdatter:

1. *Anton Peder Bjurholdt*. Født på Dalen i Edanger 21/10-1887, død i Bamble 21/5-1929. Gift 1912 i Brevik med Karen Petrine Nilsen (1886-1965). - 3 barn.
2. *Amund Bjurholt*. Født i Eidanger 19/6-1889, død i Bamble 17/4-1947. Gift 1916 med Anne Marie Olsen (1892-1984) fra Ekelund i Bamble. - 1 barn.
3. *Sakarias Bjurholt*. Født i Kragerø 6/9-1891, død før 1930. Han utvandret til Amerika 1910 og bodde i Eugene, Lane County, Origen.
4. *Gunder Bjurholt*. Født i Brevik 22/6-1893, død i Eidanger 8/6-1964. Gift 2 ganger: 1.g. 1914 med Anne Marie Martinsdatter Tangen (1895-1963) fra Trosbyeide i Bamble, 2.g. 1941 med Inger Johanne Andersen (1914-1994) fra Skien. - 4 barn i 1. ekteskap, og 1 barn i 2. ekteskap.
5. *Margit Bjurholt*. Født i Brevik 30/6-1896, død i Brevik 2/11-1967. Gift 1920 i Brevik med Karl Håkon Halvorsen (1897-1980). Gift 6/1-1920 i Brevik med Karl Håkon Halvorsen (1897-1980). - 3 barn.
6. *August Bjurholt*. Født: i Brevik 31/8-1898, død i Bamble 14/5-1976. Gift 1/7-1933 i Bamble med Laura Mathilde Kleppe (1900-1951). - Ingen barn.
7. *Olga Bjurholt*. Født i Brevik 13/9-1900, død i Bamble 19/2-1995. Gift 22/11-1924 i Bamble med Henry Johan Abrahamsen Burvald (1893-1969). - Ingen barn.
8. *Karl Martinus Bjurholt*. Født i Brevik 10/11-1902, død i Bamble 5/11-1981. Gift 7/4-1924 i Bamble med Inger Marie Karlsen (1903-1999). - 2 barn.
9. *Minna Gunhilde Bjurholt*. Født: på Hegna, Bamble 23/9-1904, død i Bamble 2/10-1980. Gift 12/12-1929 i Bamble med Hans Olav Vingerei (1902-1980). - 2 barn.
10. *Ole Gustav Bernt Bjurholt*. Født i Bamble 13/3-1908, død i Bamble 29/5-1986. Gift 17/9-1938 i Bamble med Gudrun Kristiansen (1901-1985). - 1 barn.
11. *Karoline Marie Bjurholt*. Født i Bamble 21/1-1910, død i Brevik 5/8-1993. Gift 31/1-1931 i Brevik med William Thorsen (1904-1968). - 2 barn.
12. *Anne Tekla Bjurholt*. Født i Bamble 9/12-1913, død i Brevik 23/3-2003. Gift 7/10-1939 i Bamble med Kristian Jørgensen (1911-1988). - 3 barn.
13. *Alfred Bjurhult*. Født i Bamble 9/3-1916, død i Bamble 8/9-1986.

Hans bror Alfred Bjurhult som også bosatte seg i her i distriktet

Alfred Bjurhult (1872-1945) flyttet til Norge i 1889 tilbake til Sverige i 1895 og så til Norge igjen 1897. Han var gift 2. ganger:

- 1.g. den 3/6-1895 i Herrestad, Bohuslän, Sverige med Eva Chalotta Andersson. Hun ble født i Sverige den 5/5-1866, død 4/8-1917 på Ørviktangen, Eidanger.
- 2.g. den 1/6-1923 i Eidanger med Anna Fredrika Johansson. Hun ble født i Bohuslän, Sverige i 1888.

I 1900-tellingen er han bosatt på en plass under Ørvik, Eidanger og oppgis som steinarbeider og jordbruk; i 1910 bosatt på samme sted og steinarbeider.

Barn av Alfred Bjurhult og Eva Charlotta Andersson:

1. *Anna Elisabet Bjurholt*. Født på Vaktekullmyr, Herrestad, Bohuslän 5/5-1889.
2. *Anton Teodor Bjurholt*. Født på Åker Øfre Herrestad, Bohuslän 17/10-1895, død samme sted 4/1-1896.

3. *Adolf Severin Bjurhult*. Født på Åker Øfre Herrestad, Bohuslän 11/11-1896, død i Bamble 2/6-1955.
4. *Anders Markus Bjurholt*. Født på Ørviktangen, Eidanger 29/8-1898.
5. *Olga Tomine Bjurholt*. Født på Ørviktangen 18/7-1900.
6. *Edvard Hjalmar Bjurhult*. Født på Ørviktangen 21/6-1902, død i Notodden 14/6-1968.
7. *Nelly Adolfine Bjurholt*. Født på Ørviktangen 30/5-1904.
8. *Johan August Bjurholt*. Født på Ørviktangen 20/5-1906, død i Eidanger 11/6-1958.
9. *Otto Bjurhult*. Født på Ørviktangen 13/1-1910.

Barn av Alfred Bjurhult og Anna Fredrika Johansson:

1. *Alf Fredrik Bjurhult*. Født på Ørviktangen 7/5-1924.
2. *Matilde Bjurhult*. Født på Ørviktangen 4/10-1927, død samme sted 7/10-1927.

1.

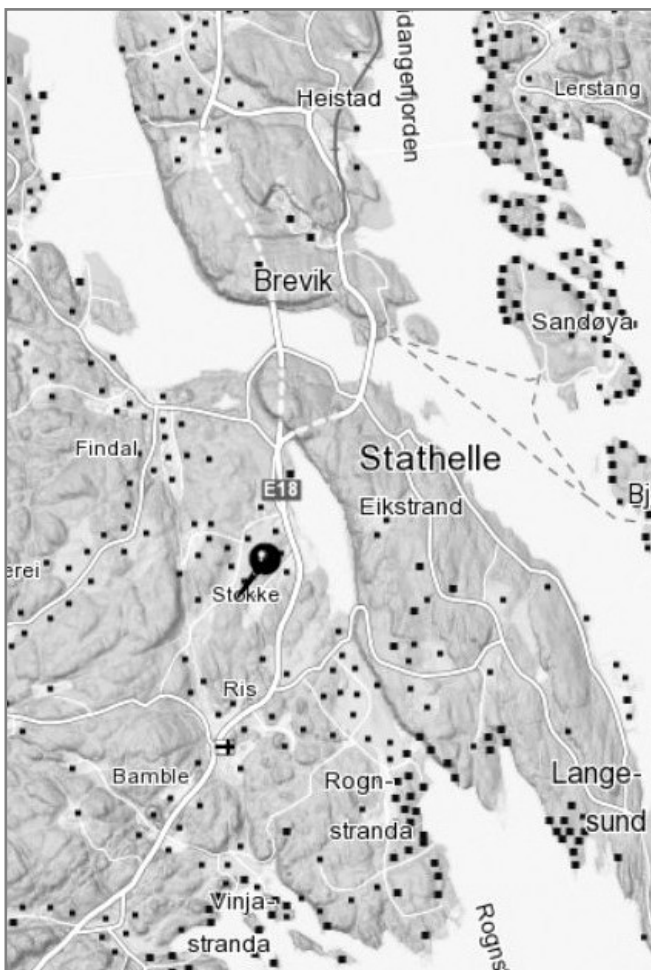
Kilder: Svenske kirkebøker.

2. Kirkebøker for Eidanger, Brevik og Bamble.

3. Folketellinger 1891, 1900 og 1910.

4. DIS gravminner.

Hegna gård i Bamble

Alle slektsopplysninger og foto fra Elbjørg Bakke, satt sammen til en artikkel av Ivar Kokkersvold.

Før 1825 var denne et areal som ble brukt som ble til havnehage til gården Midtgården. Ved salget dette året ble denne delen fraskilt hovedgården.

Hegna fikk da en skyld av 1 hud eller 1 daler 1 ort og 19 skilling.

Gårdens beskrivelse i 1863:

30 mål myr- og sandjord. Utsed: 3/8 tn.

Bygg, 2 tn. Havre og 3 tn. Poteter. ASvling: 4 tn. Bygg, 7 tn. Havre, 16 tn.

Poteter, 30 skipp. Høy. Kreaturhold:

2 kuer, 2 får, og 1 svin. Skog til husbruk, intet til salg. En del lauv til fôr. Aminnelig god adkomst. Lettbrukt.

Kjøpt av August Bjurholt i 1904 for 6.000 kr.

Da han overtok Hegna, anla han en større frukthage og gikk i gang med grønnsakavl, satte opp hønsehus og en liten kassefabrikk. Av bebyggelsen ble uthusene satt opp i 1901 og ny våning i 1912.

Kilde: Bamble bygdebok, bind 2

Ivar Kokkersvold

Anton Isaksen

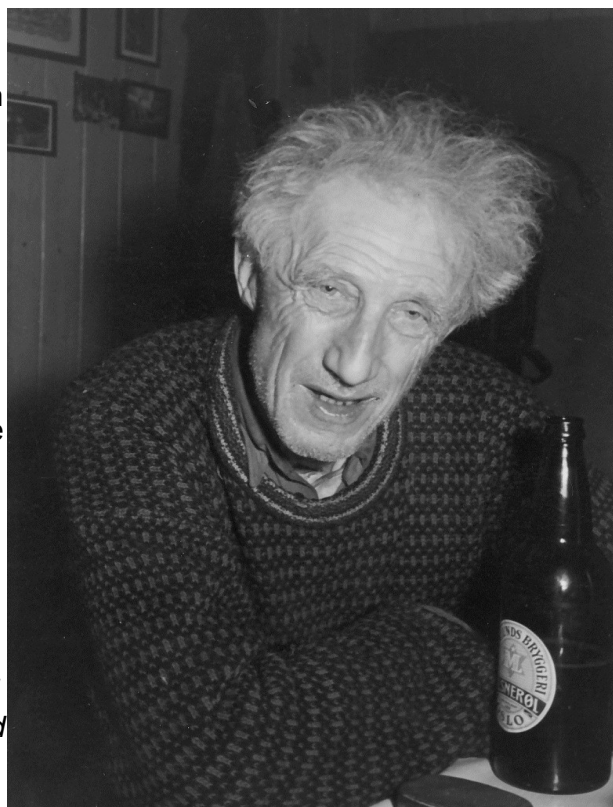
(1895 – 1978)

Den siste bjørnejegeren i Sauherad (og sønn av en svensk rallar¹) av Thorbjørn Wahlstrøm²

Tore Jonsdatter (1866-1943) var født på husmannsplassen Kåsa under Arud på Holtsås. Foreldrene var husmannsfolkene John Knudsen (f.1823) og Gunnild Asgeirsdatter (f.1828). Tore hadde søstera Mari (1859-1947) og brødrene Eirik (f.1861), Knut (f.1869) og Gunnar (f.1875). De vokste opp i svært enkle kår på den vesle husmannsplassen. 12 mål dyrka mark gav ingen overflod. Folketellingen for 1865 forteller at de på plassen hadde ei ku og tre sauer.

Anna Volltveit (1900-1989) skrev ned en historie Mari fortalte henne, som viser om kårene de levde under: *«Det var ein høst dei hadde ikkje det som hette mat i huset, men dei hadde treska så dei hadde litt korn. Faren John reiste til Tinfoss med ein sekk for å få komet malt. Dei måtte til Tinfoss den gongen. Dei ville ikkje legge seg om kvelden, fyrr faren kom att, og dei gleda seg til å koke ein graut. Faren kom att ved 12 tida um notti, men hadde ikkje fått male, for det var så overfylt. Neste dag var dei til Hågån der dei fekk nokre jordeple, men det var nok ein tung gange det og. Det var eit æresspørsmål å greie seg sjølv i den tida. Dei klaga aldrig. Vanlege plassfolk spurde ikkje etter mat, om dei var aldri så sultne».*

Tore måtte tidlig ut for å tjene til livets opphold. Under arbeid i Skien, traff hun en svensk smed (anleggsarbeider), som het Karl Georg Isaksen. Karl Georg var født i 1861, var rallar og som slike folk flest, var også han stadig på flyttefot fra anlegg til anlegg. Fra Skien må turen ha gått til Glemmen i Østfold, for her ble sønnen Anton

Anton Isaksen 1966.

født den 2. oktober 1895 4. Han ble døpt den 23. mars 1896 i Glemmen og fikk navnet Harald Anton Isaksen. Rundt 1900 kom de til Holtsås. Etter en tid dukket politiet opp hos Tore og Isak. De hadde lagt ned et stort arbeid i oppsporingen av Karl Georg Isaksen, som hadde kone og barn i Sverige. Etter denne dagen så Anton aldri far sin igjen, og Tore så vel heller aldri "samboeren".

Tore og guttungen bodde på forskjellige steder

Fotnoter:

1. Tilleggskommentar i overskriften for dette temanummeret.
2. Tidligere publisert i Grenlandsminner (Skavan miniforlag).

i bygda. Da Anton ble konfirmert i Sauherad kirke 2. oktober 1910, opplyser kirkeboken at de bodde på Løkka 5 under Voltveit. Ved folketellingen i desember 1910 bor de to søstre og Anton på plassen Kullebund.

De to søstre og husmannsdøtrene, hadde et godt forhold til folka på Kleivrud, og i 1912 inngikk de avtale med Kleivrud om leie av ei hustomt, ikke langt fra gården. Leiekontrakten ble undertegnet den 23. mai 1912 og ble innledet slik: *«Undertegnede Anund Kittilsen Kleiverud og Tore og Mari Jonsdøttre har d.d. indgaaet følgende kontrakt : Jeg Anund Kittilsen Kleiverud bortfæster herved til Tore og Mari Jonsdøttre for et tidsrum af 30 - treti - aar, eller for saa lang tid som indtil et af leierne påtandes laan af Arbejderbrug og boligbanken helt er indfriet, en tomt omtrent 13 ar stor, efter afmærkede delemerker ved Hagen av min gaard Kleiverud, gnr. 29, bnr. 1 af skyld mark 10,65 i Saude thinglag, for aarlig afgift 5 - fem - kroner, som erlægges promte og uden paakrav hvert aars 24. juni, undtagen de første tre aar, hvori ingen afgift skal betales, altsaa første gang at betale den 24. juni 1915.»*

På dette tidspunkt benyttet søstre Kaasa som etternavn (i kontrakten er benytter Jonsdøtre) men da huset stod ferdig og de flyttet dit. Tok de etternavnet Bergli etter tomtas navn. Mens Anton beholdt Isaksen som etternavn hele livet. Kontrakten ble for øvrig underskrevet med påholden penn. Husmannsdøtrene var ikke særlig skriveføre, men dugendes var de begge. Under jernbaneanlegget drev Mari kafe på Bergli og leide også ut husrom til anleggsarbeidere. På det meste bodde 11 mennesker i den vesle stua under anleggstida.

Anton var bare seks år da han måtte begynne å gjøre nytte for seg. For 5 øre dagen skulle han holde hjemmekua på Søndre Arud med selskap. Resten av kyrne på Arud var på stulen på Rønningslia. Hver dag ble han utstyrt med matpakke og melkeflaske og holt seg rundt kua fra morgen til kveld. Året etter, i 1902, var han for første gang med mor si på stulen. Hun satt på Eiang og tante Mari på Steinle. Det var guttungens første kontakt med fjellet og livet

der, et liv han senere kom til å elske først og fremst på grunn av jaktmulighetene i dette området.

Som "lausunge" hadde Anton ingen lett oppvekst, men han ble tatt godt vare på hos folka på Kleivrud. Skolegangen var av det helt enkle, men han kom seg gjennom folkeskolen på Sunds skole. Etterpå ble det å ta forefallende arbeid rundt i bygda. Noe skogsarbeid, muring og støping, men noe fast ble det sjelden. Det ble mye lediggang, men det ga ham muligheter til å drive med sine absolutte lidenskap – jakt. Mårjakt var ikke bare spennende, det gav også gode inntekter når hellet var med ham. Etter hvert fikk han ansettelse som fast banemann på Bratsbergbanen, i sitt eget nærområde. Det gav trygghet, selv om kravene var små.

Bjørnejegeren

Anton ble den siste bjørneskytteren i bygda. 1. mai 1923 ble han bjørnens banemann i Nonsknatten. Det var Halvor Bjørnsen (1866-1960) og Tarje Vassend (1883-1965) som oppdaga bjørnesporet da de var på heimveg etter en tur i Luksefjell for å se på en tømmerakkord hos Løvenskiold. De ringa bjørnen og kontaktet Løvenskiold i håp om at han ville kjøpe ringen, men da han ikke hadde tru på Holtsåskarenes observasjon, ble det til at Anund Kleivrud organiserte et jaktlag på Holtsås. Magne Kortner skriver om denne bjørnejakta i «Sauheradjella - der alle stier møtes»: «Ti mann fra bygda stilte opp, og de overnattet ved Eiangen før de i grålysninga neste dag tok seg videre østover. Det var snø i fjellet, men elendig føre, og terrenget inn byr ikke akkurat til langrennsfart. Også bjørnen hadde baksa seg gjennom dyp snø og skarp skare som bar dårlig. Det bar over Ørjeholstjønn og enda videre mot Vesle Vardefiell. Der ble bjørnen ringa – trodde jegerne. Men nei, skogens konge var nok både raskere og sterkere enn som så.

Sporene bar videre mot Nonsnatten, og endelig, da karene møttes for en kafferast på Krokstjønn, kunne en av gjengen melde at sporet gikk rett inn mot Nonsnatten - og der måtte da bjørnen ligge. Sveinung Volltveit var med på denne

jakta, og i Telemark Arbeiderblad for 27. juli 1929 forteller han detaljert og reflektert om denne siste bjørnejakta i det som vel tross alt må kunne kalles vårt nærmiljø: «Er det Sauherads siste bjørn og fjellets og skogens kjempeson? Då vonar eg at han gjeng klår, og viskar ut sitt bjørefar», sier han poetisk til seg selv. Men slik skulle det ikke gå.

To jegere tok seg opp et trangt skar under selve Nonsnatten, og bjømen ble felt der. Det sies at det var en bonde og skogskaren Anton Isaksen som skjøt omtrent samtidig. Bonden tok straks æren for å ha felt bjørnen, men ingen som var der, tvilte på at det var skarpskytteren Anton Isaksen som hadde sendt skogens konge over i de evige jaktmarker». Bonden så ingen grunn til å dele den æren med «lausungen».

Elgjegeren

Anton var en ivrig jeger og en meget dyktig skytter. Å skyte ned en fyrstikkeske på 100 meters avstand, var et av «glansnummerne» hans. I alle år hadde han elghund, ofte flere samtidig, og gjennom årene fikk han fram mange gode hunder. Elgjakt var ikke bare spennende for Anton. Like viktig var det i perioder å skaffe mat til huset, for det kunne gå lange tider mellom hvert kjøttmåltid i Bergli.

Rundt 60 elger har han felt, langt fra alle på lovlig vis. For i de vide strekningene, så langt nord og vest en kunne komme fra kammerherren på Fossum, var det gode elgmarker. Jaktterrengene lå så å si rett utenfor stuedøra på Bergli, og mang en gang hentet han seg ei kjøttbør i Fossum-godsets skoger. Ei jul i 1920-åra, var de uten mat i den vesle stua. Anton mente at på julaften var det vel ikke folk i heiene til å kontrollere. Så tidlig på morgenen, på selveste julaften, smøg han seg av sted med sin Kraag Jørgensen over aksla. Lommekjent som han var, tok det ikke lang tid før han fant ferske elgspor i den fine sporsnøen. Østover fjellet bar det.

Helt til Eiangen gikk sporingen før han hadde skogens konge på skuddhold. Ved ei lita myr

vest for vannet, stod det digre kjøttberget og beitet på ei ungfuru. Snart skulle det bli kjøtt i grytene hjemme på Bergli også. Da drønnet fra Kraag'en hadde lagt seg, var han raskt i gang med slaktinga. Men så gikk det ikke lange tiden før det dukket opp to karer til, også de med gevær. Var det virkelig vaktmenn ute julaften også? Men da de kom nærmere, så han at det var kjentfolk - fattigfolk det også med store barneflokker hjemme. Som Anton, regnet også de med at julaften var den sikreste dagen i året å skaffe seg mat på, uten å bli oppdaget. Så ble de tre om slaktinga, og kjøttet delte de. Det var jo likevel umulig for en mann å få med seg et helt dyr. Nå ble de tre som la på hjemveg med hver si dugelige kjøttbør på ryggen. Julematen var redda!

Tjuvjaktene har satt merker etter seg på andre måter også. Anton Isaksen og Erik Lauvås var på ei slik jakt nord for Sondalsvann. Her ligger to små vann som kalles Sigurdstjennane. Ved det ene tjennet, stilte de to karene inn på en elg. Anton skaut, men elgen dro videre, tilsynelatende uskadd. Da ville Lauvås sende av sted et skudd til, og gjorde seg klar. «Nei, du må ikke skyte», ropte Anton, "elgen har fått dauskotet". Det var viktig å lage minst mulig støy, dessuten var nok skarpskytteren Anton sikker i sin sak. Ikke langt framme fant de elgen død. Etter denne hendelsen kaller sauheringane den ene tjenna for Dauskottjenn".

Bergli

Anton kom til Bergli sammen med mora og tanta da de bygde dette vesle hjemmet i 1912. Da var han 17 år. Mora Tore døde i 1943, og i 1947 døde tanta Mari. Fra da ble han boende alene på Bergli, sammen med elghundene sine - og kattene. For hundene hadde han rigget til en romslig hundegård som gav de firbeinte mulighet til å trekke inn i huset når de ønsket det. Fra gården stod ei lita dør åpen til et av rommene i huset.

Premieobligasjonsgevinst

I 1962 vant han 50 000 kroner på en premieobligasjon. En svimlende sum for ham selvføl-

gelig. Sammen med Einar Kleivrud tok han toget til Skien for å heve pengene i Norges Bank der. (Han hadde vært NSB-ansatt og hadde derfor fribillett på toget). Banken måtte sende loddet til kontroll før de kunne foreta utbetalingen, og Anton ble bedt om å komme tilbake om fire dager. Og fire dager senere var det ny bytur for de to karene, Anton utstyrt med en Bergan ryggsekk. Da bankfunksjonæren så han legge pengene i sekken, antydte han at det kanskje var mer passende at de ble anbrakt i Kleivruds mer elegante skinnveske. Men det var Antons penger og Antons sekk, og i sekken kom pengene.

Nå var han plutselig en holden mann. Aldri hadde han hatt så mye penger mellom hendene. Nå skulle han sannelig rive i en bedre måltid på sine gode venn og hjelper, Einar. Fra banken gikk turen rett til restauranten Gimle. Anton bestilte: Lapskaus! Etter lapskausen gjorde Einar noen ærender i byen, mens Anton ble sittende på Gimle. Da Einar etter en tid kom tilbake til restauranten, bestilte Anton en ny runde med lapskaus.

Det ble selvfølgelig snart kjent at Anton hadde vunnet mange penger, og det tok da heller ikke lang tid før et par ukjente karer dukket opp i den vesle stua. På veggen hang flere børser og samtalen ble innledet ved at de skrøt av jaktvåpna hans. At folk ville ha en prat om børser og jakt, var noe storjegeren mer enn gjerne ville være med på, men han ante likevel uråd og var på vakt. Etter en tid spurte den ene om å få låne doen, da han ikke var helt god i maven. Han mente han hadde fått i seg noe bedervet mat. Det var kveld og mørkt, og Anton

ble med mannen utenfor og fikk slått på lyset i utedoen. Da han kom inn iglen hadde den andre karen vært aleine i stua i et par minutter, uten at Anton tenkte spesielt på det.

Det tok imidlertid ikke lang tid før han også strøk på dør, ut i høstmørket. Da Anton hadde fått summet seg, gikk han ut for å se etter de to, men da var de forsvunnet. Før han la seg om kvelden, hadde han som fast rutine å trekke lommeuret som hang på en spiker over senga. Denne kvelden var det ingen klokke å trekke for eneboeren! Da han sjekket hylla ved siden av senga, var den tjukke lommeboka også borte. Men tjuvpakket ble nok temmelig skuffa da de åpna den, for dette var Anton Isaksens kvitteringsarkiv. Ikke ei krone inneholdt lommeboka. Pengene lå i en konvolutt i bordskuffen - urørt.

Anton dør

De siste årene hadde han en avtale med kjøpmann O. E. Klevar om levering av ei kasse med Bayer-øl hver uke. Ukesrasjonen hans var i tillegg til denne ølkassa, ei flaske med rom av merket "Captain Morgan". I 1978 var det polstreik og Anton måtte unnvære sin daglige dose med rom. Men ølkassen kom likevel som avtalt, brakt til Bergli av Klevar. Men da Klevar denne oktoberdagen banket på døra på Bergli, var det ingen som svarte innenfor. Døra var ulåst, og Klevar gikk inn med ølkassa på skuldra. Men så var det ingen inne heller. Kjøpmannen satte fra seg ølkassa og tok en tur rundt i huset, før han gikk ut for å ta seg en runde rundt huset. Og der, bak huset, fant han Anton. Han lå inntil veggen - død! Jegeren hadde gått over til de evige jaktmarker, etter et ensomt liv.

Vi har ikke lykkes med å spore opp faren i svenske kirkebøker; for få opplysninger. Men tar med følgende fra Glemmen ministrialbok nr. 13 (1892-1907) side 71:

Fød 2. Okt. 1895. døbt 29. Marts 1896:

- Harald Anton, uægte

Forældre: Smed och Stenhugger Karl Georg Isaksen og pige Thora Johnsdtr.

Forældrenes bopæl: Lunde, Skrukklid

Faderens fødselsaar: 1861 (Sv.)

Moderens fødselsaar: 1866

Morten Svendsen

(1832-1909)

Svensk bøkbersvenn som ble stor forretningsmann i Langangen, Eidanger

Av Ivar Kokkersvold

Morten Svensson/ Svendsen kom hit til distriktet fra Ystad (Skåne) i Sverige hvor han hadde vært i lære som bøkber¹. Han var imidlertid ikke født der, men i Glemminge sogn ikke langt unna. Mer om hans svenske familie seinere.

Ifølge Gårds- og slektshistorien for Eidanger (bind 2) ble han «opplært i bøkberyket og reiste på sine vandringsår som gesell. På sin ferd kom han til Langangen. Det fortelles at han stod ved brua² og så en mann ro forbi med flere bunter haslestaker i prammen. Svensson spurte da om det var flere slike staker. -Så mange du vil ha-lød svaret. Han begynte etter dette med bøkberarbeid og bandskjæring på Kokkersvold omkring 1850.»

I Eidanger bygdehistorie (historisk del - bind II) oppgis at «han reiste til Norge, fikk plass ved kruttmølla i Herre, og arbeidet senere ved Lundetangen Bryggeri til han i slutten av 1850-årene slo seg ned som bøkber ved Kokkersvold».

Omkring 1860-tallet dro han til Amerika. Det var nok der han han giftet seg med Oldine (Dina) Gustava Olsen som hadde emigrert med familien fra Glemmen³ i Østfold. Det første barnet deres, sønnen Samuel, ble født 13/10-1865 i Chicago, USA.

Ca. 1867 kom han og familien tilbake til Langangen, og slo seg ned på Sundvolden under Halvarp; rett ved hovedvegen og brua. Her satte han i gang med et landhandleri, bakeri

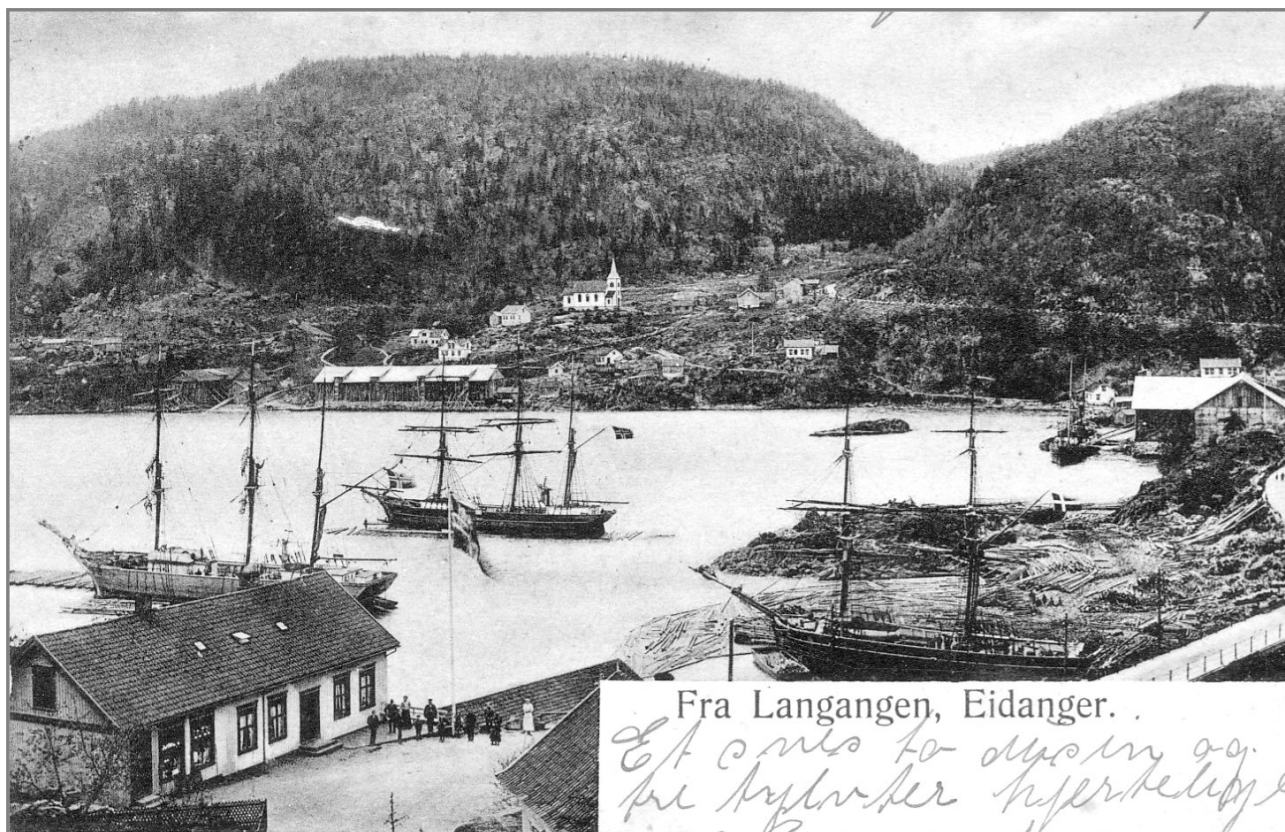

Morten Svensson/Svendsen
(1832-1909)

Foto fra Eidanger bygdehistorie, historisk del

Fotnoter:

1. Bøkber = Lagde redskaper av tre.
2. Brua over sundet i Langangen; hovedvegen helt fram til nyere tid.
3. Glemmen, før 1918 kalt Glemminge, var en landkommune opp til Fredrikstad, og som i 1964 ble inn-lemmet i den kommunen/byen.

Postkort Langangen

Det viser butikken på Sundvolden nede til venstre; ved brua over sundet.
Sannsynligvis er det Samuel Svensson med familie ved flaggstanga.

og et herberge for overnatting og servering for reisende. Det ble også bygd et bakkerverksted og et større uthus med plass til kuer og hester. På folkemunne het det at han kom tilbake fra Amerika med et belte fullt av gull.

Det er noe forskjellig skrivemåte av hans farsnavn i kirkebøkene. Men om det var hans skrivemåte eller prestens «talkning» av navnet, er mer usikkert. Men det kan godt være at han gjorde han som mange andre fra Sverige med å fornorske navnet; d.v.s. til Svendsen. Av 1900 tellingen går det også fram at han hadde fått norsk statsborgerskap.

Sønnen Samuel derimot beholdt den svenske skrivemåten med Svensson.

Kona Oldine Gustava Svendsen f. Olsen
Hun ble født 28/5-1831 i Glemmen, Østfold. Foreldrene var proprietær⁴ Arne Olsen (f. ca. 1790) og Eleonore Lovise f. Mørch (f. 1806). Hun døde 1932 i Langangen.

Foreldrene hennes giftet seg i Glemmen 7/6-1826. Glemmen bygdebok oppgir følgende kjente barn av paret:

- Annette Lovise, Oldine Gustava, Johanne Jacobine Andrea Christiane, Thor Oscar Christian Bing Nordahl, Dorthea Christine og Josefa.

Ved oppslag i kirkebøkene som primærkilder kan jeg bekrefte disse:

Fotnote:

4. Proprietær (fra latin om eiendom) ble brukt her i landet om en borgerlig eier av en større landeiendom, ofte med representativ hovedbygning, og som ikke var stor nok til å kunne kalles gods.

- Oldine Gustava, f. 28/5-1831 på Nysted, Glemmen.
 - Johanne Jacobine Andrea Christine, f. 28/4-1833 på Nysted, Glemmen.
 - Thor Oscar Christian Bing Nordahl, f. 22/3-1836 på Nysted, Glemmen.
 - Maren Elenore Olsen, f. 24/10-1840 i Tune.
3. Johannes, født 30/3-1870, død 1873 i Langangen.
4. Maria Elisabeth, født 3/10-1872 i Langangen. Gift 1899 med lege Kristoffer Lundevall.

Familien bodde først på Strand i Onsøy og deretter en tid på Nysted under nordre Veum i Glemmen. Nysted ble så solgt i 1836 for 600 Spd. Faren Arne Olsen ble så kjøpmann i Sarpsborg inntil de seinere emigrerte til Chicago, USA.

Barn

Barn av Morten og Oldine (Dina) Gustava Svendsen:

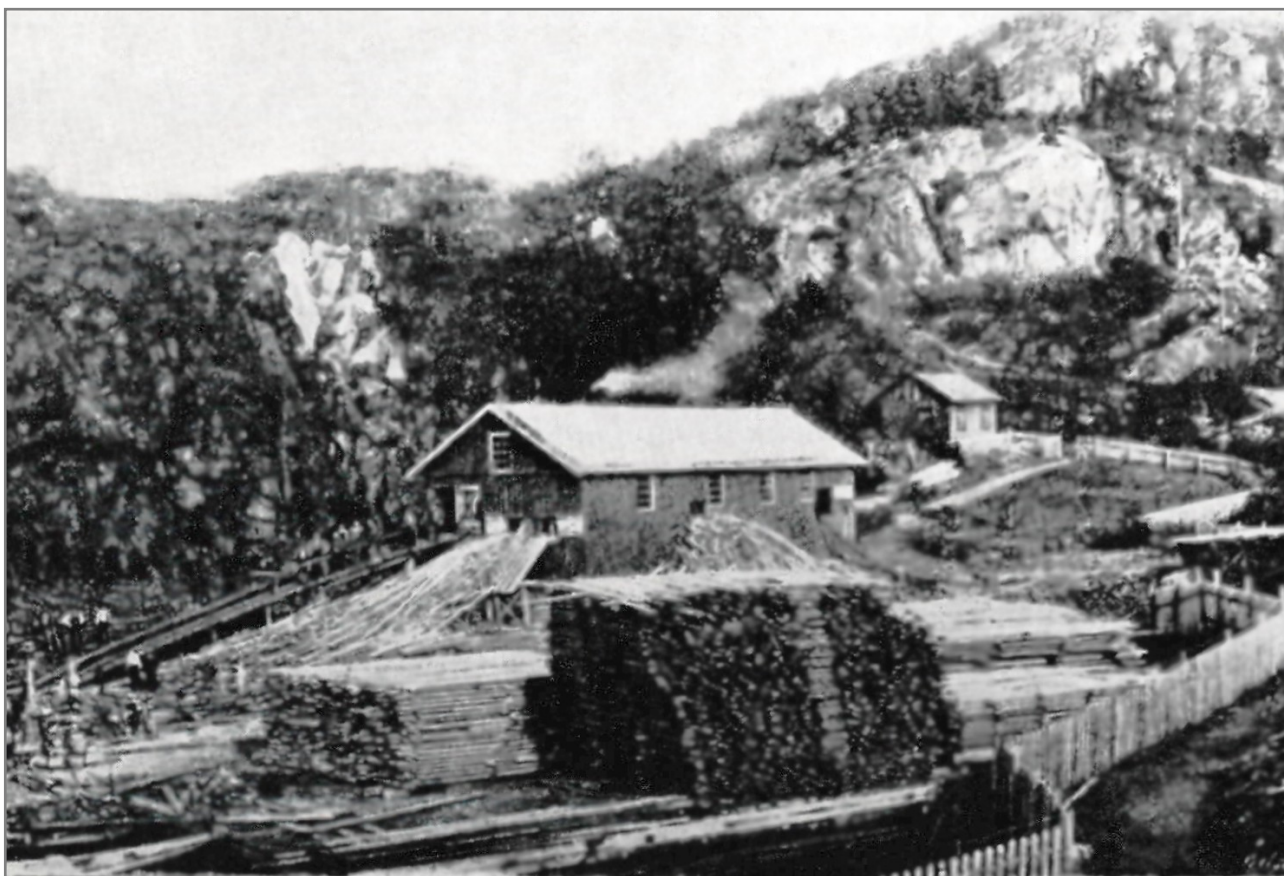
1. Samuel, født 13/10-1865 i Chicago i USA, død 1929 i Langangen. Mer om ham seinere.
2. Anna Eleonora Christine, født 28/6-1868, død 1897 i Langangen.

I kirkeboka for Eidanger fant jeg noen uvanlige føringer for dåp av barna; husdøpt, uten faddere og innført etter attest fra M. Svendsen. I folketellingen 1900 finner jeg ham oppgitt som metodist.

Forretningsvirksomheten

I 1842 ble byenes enerett til handel på landsbygda opphevet. Men det var ikke mange som etablerte seg som kjøpmenn i Eidanger rett etter det. Svendsens landhandel og herberge lå laglig til ved hovedvegen og gikk etter hvert svært godt.

Herberget ble godt kjent for sin gode forpleining, og ikke minst for all den gode østersen som ble tatt opp fra Langangsfjorden. Butikken ble besøkt av folk i vid omkrets og gav god for-

Sagbruken i Hjertevika (under Halvarp) i Langangen.

Foto fra Eidanger bygdehistorie, historisk del.

tjeneste. Så lønnsomt at han kunne utvide sin forretningsvirksomhet.

Neste skritt i forretningsvirksomheten ble Tømmer, trelasthandel og isutførsel. Også rederivirksomhet som for det meste besto i å frakte is og trelast med egne skuter til England eller andre land i Europa.

I 1883 ble jernbanelinjen Larvik - Skien åpnet, og med denne fant skogeiere det mest lønnsomt å sende tømmer med jernbanen til Porsgrunn og Skien. Mange lokale sagbruk ble deretter nedlagt.

Langangen lå imidlertid langt unna denne jernbanelinjen. Med fjorden og store skogsområdet inntil, lå det her godt til rette for eksport av trevirke. Stedet utviklet seg så til å bli et senter for trelasthandelen i Eidanger.

Sentralt i denne utviklingen var M. Svendsen og sønn. Det gjaldt både trevirke, «minelast», til gruvene i England og annen trelasthandel. I 1893 ble det bygd et moderne dampsgbruk i Hjertevika u/ Halvarp. I gode år kunne det sage store kvanta bord, og sysselsatte vanligvis 7 arbeidere.

Den største forretningsvirksomheten ble imidlertid isutførsel. Skjære ferskvannsis om vinteren, lagring i store ishus og eksport om våren og sommeren.

Årene fra rundt 1880 til 1. verdenskrig regnes som «gullalderen» for denne virksomheten. Det var varierende priser etter vinter og kulde i Europa, men i gode år gav det store fortjenester. Etter 1. verdenskrig kom fryseteknikken. Den utkonkurrerte etter hvert naturisen.

Morten Svendsen ble sammen med sønnen Samuel blant de største is-eksportørene i Eidanger. De eide Rødsæter isforretning og hadde en part i Mørjerød isanlegg i Brunlanes. Dessuten hadde de en tredjedel av aksjene i Sagbakken Aktiekompani; et firma de også var disponenter for.

Samuel Svensson som tidlig kom med i farens forretningsvirksomheter, og han overtok ved farens død i 1909. Driften ble da konsentrert om tømmer og is.

Det var fast hoggeplass ved sundet i Langangen, men han drev også med hogst andre steder. Isdriften trengte også mye plass og mange arbeidere. Til tider kunne han ha opptil 140 mann i arbeid.

1. verdenskrig ga stor etterspørsel etter alle slags varer og skipstonnasje. Men handelen ble sterkt hemmet av at også handelsfartøyer ble senket eller ødelagt under denne krigen.

Etter det kom den såkalte «jobbetida» som førte til børskrakket 1928 i USA. Da med en stor internasjonal økonomisk krise som følge. Både tømmer og is hadde nå utspilt sin rolle som salgsvare i den gamle formen, og den gamle familiebedriften ble avviklet.

Samuel Svensson (1865-1929)

Foto fra Eidanger bygdehistorie, historisk del

Samuel Svendsson giftet seg 23/8-1893 med Hanna Nikoline Aslesen fra Sundsåsen i Langangen. Hun var født 24/10-1870 og døde 1947 i Langangen.

Konas foreldre var Nils Aslesen (1831-1900) og Ellen Sørine Eliasdatter Sundsåsen.

Han kom som tidligere nevnt, tidlig med i farens forretningsvirksomheter. Død 1929 av hjertesvikt.

Barn:

1. *Dagny Leonore*, født 18/4-1895. Gift med brukseier Jacob Jacobsen fra Porsgrunn.
2. *Solveig Camilla*, født 27/2-1897. Gift med Mathias Sem fra Gjerpen, og bosatt i Oslo.
3. *Morten*, født 12/8-1898. Gift med Yvonne Laureau fra Paris i Frankrike. Bosatt i Langangen.
4. *Erling*, født 13/4-1900. Gift med Kirstine Helle i Bergen og bosatt der.
5. *Johannes (Jonny)*, født 19/7-1902. Gift med Solveig Andersen Braathen i Langangen.
6. *Nils*, født 12/6-1903. Gift i England.
7. *Gunvor*, født 26/11-1905. Gift med Asle Sundaasen i Langangen.

Familien i Sverige

Morten Svensson ble som nevnt innledningsvis, født i Glemminge sogn i Sverige (*Skåne*). Hans foreldre var torpare⁵ Sven Mortensen (1797-1860) og Kerstin Pehrsson (1805-1862) som bodde på torpet Tågarp i Glemminge sogn. Der bodde de til sin død.

Barn:

1. *Pehr*, født 16/3-1826. Han ble i Sverige, gift og fikk barn der.
2. *Karna*, født 1/2-1830. Hun ble i Sverige.
3. *Mårten (Morten)*, født 5/11-1832.
4. *Anders*, født 18/11-1834. I følge svenske huslister⁶ flyttet han til Danmark i 1857. Han kan ha reist derfra til Norge; se beskrivelsen om søsken til Norge.

5. *Sven*, født 1/9-1837, død 1/9-1838.

6. *Sven*, født 2/11-1839. Utflyttet til Norge 1863 ifølge svenske huslister, men jeg har ikke funnet ham her i landet.

7. *Ola (Ole)*, født 1/12-1841. Ifølge svenske huslister utflyttet 1859 til Norge, kom tilbake 1868, og utflyttet igjen 1872. Mer om det seinere.

8. *Jöns (Jens)*, født 26/10-1844. Utflyttet til Norge i 1863 ifølge svenske huslister.

Hans svenske brødrene som kom til hit til landet

Ole (Ola) Svendsen (1841-1907)

Han giftet seg 9/7-1868 i Eidanger med Karen Kirstine Nilsdatter (1846-1913) fra Lillegården; datter av Karen Jacobsdatter og Nils Amundsen Lillegården.

Av presten kirkebok framgår at han oppholdt seg i Eidanger ved giftemålet, og klokkeren har ført i sin bok at forloveren var bøkker Svendsen Sundvolden.

Barn av Ole Svendsen og Karen Kirstine:

1. *Adolf*, født 7/5-1869 i Finja, Kristianstad len i Sverige.
2. *Johannes*, født 3/5-1870 Finja, Kristianstad len.
3. *Selma Karolina Kristofa*, født 15/11-1871 i Finja, Kristianstad len.
4. *Olaline Kirstine*, født 4/6-1873 i Sannidal(?). (sekundærkilde).
5. *Susanne Marie*, født 29/10-1874 på Skraverstad i Sandar, Vestfold.
6. *Karl*, født 20/7-1876 på Skraverstad i Sandar.
7. *Karen*, født 18/10-1878 på Skraverstad.
8. *Sven*, født 13/10-1880 på Skraverstad.
9. *Nelly Eleonore*, født 1882 i Porsgrunn.
10. *Victoria Theodora*, født 1885 i Porsgrunn.
11. *Adolf*, født 1887 i Porsgrunn.

I 1900-tellingen oppgis Ole Svendsen som

5. *Torpare* = bruker eller eier av et torp som var en mindre eiendom; småbruk. Kan dels sammenliknes med norsk husmann med jord, men som selveier atskiller det seg fra det norske husmannsbegrepet.

6. *Husliste* = svensk: husförhör. Den svenske kirkes årlige kontroll av forsamlingens bibelkunnskaper, lese-evne og kunnskaper i Luthers lille katekisme. En ordning fra 1686 til slutten av 1800-tallet. Samtidig var det en kontroll om andre opplysninger om forsamlingen stemte; flyttinger m.v.

gårdbruker og selveier av Damsbakken under Østre Anvik, Brunlanes (nær inntil Larvik). Tidligere hadde han vært bruker av Skraverstad i Sandar, Vestfold. Han og kona døde på Damsbakken, han i 1907 og hun i 1913.

Jens (Jöns) Svensson (1844-1927)

Han giftet seg 7/4-1876 i Eidanger med Jacobine Andrea Nilsdatter fra Kjendalen (1854 -1938); hun var datter av Anne Pedersdatter og Nils Jacobsen Kjendalen.

Jacobine Andrea Nielsdatter blir på diverse nettsteder og slektstavler feiloppgett som «Andrea Viersdalen». Et utrygt nett!

Ved giftemålet ble ektemannen oppgitt som handelsmann i Larvik, og fornavnet hans ble skrevet for Jøns. Seinere har det blitt for-norsket til Jens.

Barn av Jens Svensson og Jacobine Andrea Nilsdatter/ Svensson:

1. *Johan Arnt*, født 28/5-1878.
2. *NN* født 8/4-1880.
3. *Karl*, født 17/7-1882.
4. *Simeon*, født 12/2-1885.
5. *Johan Arnt*, født 13/12-1886.
6. *Karen Kirstine*, født 18/11-1889.
7. *Carl*, født 9/2-1892.
8. *Anna Marie*, født 4/7-1893.

Alle født på Langestrand i Larvik.

I 1900-tellingen oppgis Jens Svenson som kolonialkjøpmann. Han døde i Larvik 1927, og kona i 1938.

De kjente forfatterne André Bjerke og Jens Bjerneboe er barnebarn til dette paret. Datteren Karen Kirstine Svernsen ble gift med forfatteren Ejlert Osvald Bjerke, og André Bjerke er sønn av dette paret.

Datteren Anne Marie Svenson ble gift med skipsreder Ingvald Bjerneboe, og Jens Bjerneboe var deres sønn.

Anders Svensson/ Svendsen (f. 1834)

I 1865-tellingen er det en bødkermester Anders Svendsen i Kristiania (Oslo), og i 1900-tellingen oppgitt som fabrikkeier av tønnefabrikk. Han er sannsynligvis en bror, men jeg har ikke funnet noen primærkilder som bekrefter denne slektskoplingen.

I følge svenske huslister flyttet broren Anders til Danmark i 1857. Det er godt mulig at han dro derfra til Norge og Kristiania. Navn, fødselsår og nasjon stemmer med 1865-tellingen, og så er det samme yrket som Morten Svendsen i Langangen.

Denne Anders Svendsen i Kristiania var i 1865 gift med Karen Agnete f. Johannesdatter Aalseth fra Biri i Oppland. Paret hadde 2 døtre samt tjenestepiker og bødkerlæringer.

I 1900 var paret fortsatt bosatt i Kristiania. Han oppgis som «Fabrikeier (Tønnefabrik)». En hjemmевærende sønn.

Etterord

Morten Svensson/ Svendsen var en person jeg bestemte meg tidlig for å ha med i dette tema-nummeret om svensk innvandring. Med alt som står om ham i Eidangerbøkene - både i slekts-historien og den historiske del - antok jeg at det var en overkommelig oppgave selv om han ikke er i min slekt. Her var mer enn nok av beskrivelser, og ikke lett å fatte seg i korthet.

Nå var ikke hans svenske slekt beskrevet i Eidangerbøkene - heller ikke konas opphav. Så det ble en del søk i kirkebøker m.v. Jeg ønsket at alle slektsdata skulle være fra oppslag i primærkilder. Men jeg har ikke alltid lykkes med det, og i de tilfeller opplysningene er fra sekundærkilder er det spesielt angitt.

For svenske kirkebøker har jeg fått utmerket hjelp med oppslag av vår leder fra Kari Aabelvik. En stor takk for det!

ERIK GUSTAV GUSTAVSEN

(1825-1889)

«Bortløpen» fra sin svenske kone og gift pånytt her i distriktet

Av Ivar Kokkersvold

Innledning

For mange år siden fant jeg en spesiell sak i 1865-tellingen for Eidanger, se utsnitt nederst på sida. Bostedet var plassen Ulvsbru under Langangen i Eidanger.

Her oppgis et ugift par med 3 barn samt ei tjenestepike. «Huusholdersken» Karen Kristoffersdatter er et barnebarn av mine «stamforeldre» på gården Kokkersvold; Anders Olsen (1753-1806) og Dorte Rasmusdatter (1757-1819).

Siden hun er ikke i min slektslinje lot jeg vær å undersøke saken mer der og da; bare merket meg den for å kunne ta den opp seinere. Men det var først nylig jeg funnet den fram igjen.

Samboerforholdet

Ved dåpen 6/4-1863 av tvillingene Carl Gustav og Elise Kirstine blir de oppgitt som «uægte» og barnefaren oppgitt som «gift mand fra Sverige»!

Klart at en da blir spent på de videre undersøkelser. Jeg hadde hørt noen «rykter» om at noen av disse svenske innvandrerne kunne ha en kone i Sverige og en annen i Norge.

Saken får imidlertid et noe annet forløp i fortsettelsen. Ved de to neste barnedåper ble barna fortsatt ble oppgitt som uekte, men hvor barnefaren ble oppgitt som fraskilt mann.

Presten har også ved 3. barn tilleggsført at paret ble ekteviet 1/10-1871. Det 4. barn som også kom før de ble gift, ble hjemmedøpt hvor da presten i sin innføring bemerket at «oppgaven faaet av barnefaderen, hafver 3 uægte børn før med samme qvinde».

Hans norske ekteskap

Samboerparet Erik Gustav Gustavsen og Karen Kristoffersdatter ble så ekteviet i Eidanger den 1/10-1871.

1865-tellingen for plassen Ulvsbru u/ Langangen i Eidanger

H.nr.	Navn	Alder/født	Fødested	Familiestilling	Sivilstand	Yrke
01	Erek Gustavsen	45	Sverrige	Husfader	ug	Husmand med Jord
01	Karen Kristoffersdatter	40	Eidanger		ug	Huusholderske
01	Karl Ereksen	4	Eidanger	deres %hans% Søn	ug	
01	Edevart Ereksen	1	Eidanger	deres %hans% Søn	ug	
01	Elise Ereksdatter	4	Eidanger	Datter %hans%	ug	
01	Soffie Levorsdatter	11	Eidanger		ug	Tjenestepige

Tre svenske brødre som bosatte seg i Eidanger

Carl Hansson (1829-1913) Adrian Hansson (1837-1904) Oluf Bernhard Hansson (1843-1924)

Av Elbjørg Bakke, Vigdis Kverndal, Ivar Kokkersvold og Terje Rehn Holm-Johnsen

Deres svenske slekt

Faren Hans Johansson ble født 23/1-1798, død 14/5-1889 på Orredalen, Tanum i Bohuslän¹⁾. Han giftet seg 18/3-1827 med Ingeborg Hansdotter. Hun ble født på Fressland, Mo i Bohuslän den 12/3-1802, døde den 18/6-1869 på Orredalen, Tanum, Bohuslän; datter av Hans Nilsson og Kari Andersdotter.

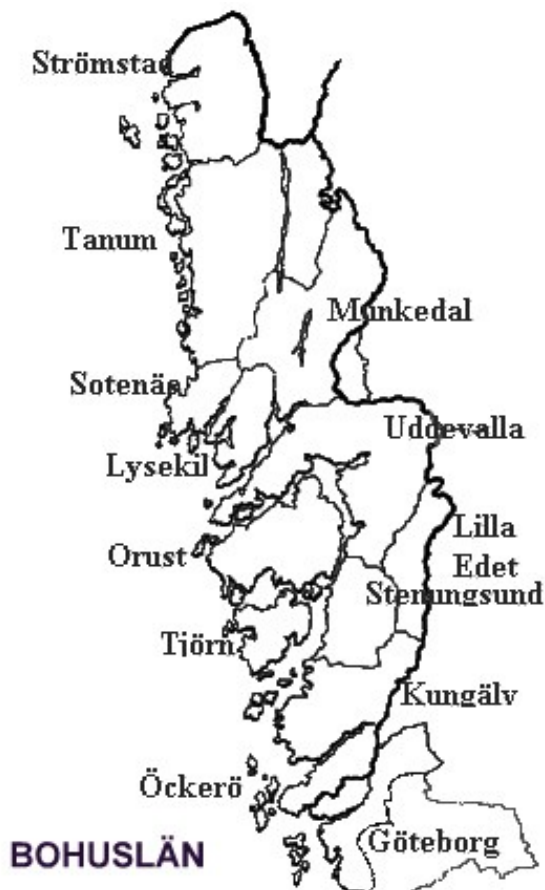
Faren bodde i 1825 på Gamla Stämman under Kville Sørgård, og oppgis som torpare¹ i 1826. I 1830 på Stämman (mest trolig Stämman i Brattfossdalen ved Nytorp) under Kville Västergård. I 1832 har familien flyttet. Etter 1834 flytter de til Røstan og bodde der i noen år før de flyttet til Orredalen (Myren) i 1838. Gården heter i dag Pjäxerød.

Barn av Hans Johansson og Ingeborg Hansdotter:

1. Inгри Helena Hansdotter. Født i Kville, Bohuslän 2/9-1827, død på Orredalen, Tanum i Bohuslän 19/9-1853.
2. Carl Hansson. Født i Kville, Bohuslän 24/7-1829, død på Saltboden (fyret) i Eidanger den 25/6-1913.
3. Johanna Beata Hansdotter. Født i Kville, Bohuslän 1/8-1832, død: på Orredalen, Tanum i Bohuslän 13/11-1917.
4. Olena Hansdotter. Født i Kville, Bohuslän, 12/7-1834, død på Orredalen i Tanum, Bohuslän 28/7-1840.
5. Adrian Hansson. Født på Røstan, Mo i Bohuslän 14/9-1837, død i Eidanger 23/2-

1904.

6. Anna Hansdotter. Født på Orredalen i Tanum, Bohuslän 2/12-1839, Død på Myren, u/Orredalen i Tanum, Bohuslän, 18/6-1855.
7. Oluf Bernhard Hansson. Født på Orredalen i Tanum, Bohuslän 28/1-1843, død på Ørviktangen i Eidanger 7/9-1924.
8. Hedda Hansdotter. Født på Orredalen i Tanum, Bohuslän 30/8-1845, død samme sted 28/7-1915.

Fotnoter:

1. Bohuslän = et svensk len/fylke som i 1998 ble innlemmet i Västre Götalands län. Se side 16.
2. Torpare = bruker eller eier av et torp som var en mindre eiendom; småbruk. Se side 16.

Etterkommerne som kom til Norge

Historien skal så handle om de tre brødrene som kom til Eidanger og om deres liv og familien de fikk her.

Carl Hansen Saltboden

Carl Hansson eller Hansen som han ble kalt her i landet, ble som tidligere fortalt født 24/7-1829 på Kville i Bohuslän. Han utvandret fra Orredalen 31/3-1854 som 25-åring og giftet seg i Eidanger 3/8-1860 med Johanne Isaksdatter. Hun var født 10/7-1823 på Heistad i Eidanger som datter av Isak Larsen og Sara Dorothea Nilsdatter.

Johanne var enke ved giftemålet med Carl. Hun

Carl og Johanne Hansen

var tidligere gift med Niels Torjussen som døde i 1848. De hadde 3 barn sammen.

Carl overtok driften av gårdsbruket Saltboden i Eidanger. Ved siden av gårdsdriften drev han med så mangt. Han var murer, isarbeider og fisker og i følge I.C. Ramberg ble han regnet som en av herredes storfiskere når det gjaldt fiskemetoden "vadtrekk". Vad var et gammelt navn for not.

Carl og Johanne bodde på Saltboden, gnr. 65 bnr. 7 i Eidanger. For alle som har seilt ut Frierfjorden med båt kan ikke ha unngått å legge merke til den vakre gården helt ned mot fjorden.

Carl og Johanne hadde 4 barn sammen:

1. *Ingeborg Andrea Carlsdatter*. Født 30/10-1860 på Saltboden. Hun ble første gang gift i Eidanger 10. september 1895 med Peder Amundsen Gravastrand, født 9/4-1856 på Gravastrand.

Etter hans død i 1907 giftet hun seg med Mathias Larsen Bånn, født 18/4-1853 på Rørholt i Bamble. Ingeborg bodde på Kåsa under Skjelsvik og på Bånn i Skåtøy. Hun døde 24/4-1926 på Bånn i Skåtøy (men ble gravlagt i Eidanger).

Ingeborg hadde 2 barn med sin første mann.

2. *Hans Jacob Carlsen*. Født 30/10-1860 på Saltboden. Han emigrerte til USA og bosatte seg muligens i Texas hvor han var gift med Anna. Hans Jacob regnes å være død før 1913.

3. *Johan Serinius Carlsen*. Født 30/10-1863 på Saltboden. Før han gifter seg var Johan mye ute å reiste og skal ha vært både i Nord- og Sør-Amerika hvor han blant annet arbeidet som båtbygger og fangstmann. Blant annet befinner det seg en alligatortann i familiens eie som stammer fra alligatorfangst i Amazonas.

Vel hjemme gifter han seg 19. mars 1914 i

Saltboden

*Saltboden gnr. 65 bnr.7
til venstre.
Fyret på stedet over.*

Saltboden var tidligere en husmannsplass under Nordre Grava som ble utskilt som eget bruk i 1767 med en skyld på 1 hud. Omkring 1840 ble den overtatt av Johanne og hennes første ektemann, Niels Torjussen som døde i 1848. Johanne drev så bruket som enke vel 10 år til hun giftet seg pånytt.

Bruket ble i 1880 solgt til bror til Johannes 1. ektemann, men Carl og Johanne fortsatte å bo på stedet (på en ikke fradelt del) fram til sin død ; også Carl med sin nye kone.

I 1913, året Carl døde, ble bruket solgt til deres 2 sønner - Oluf Arnt og Johan Serinius Carlsen.

Johan var en godt likt nabo. Han tok gjerne et tak for andre og hadde kreative ideer for å gjøre hverdagen lettere. Han konstruerte blant annet en vektstang over brønnen for å gjøre det lettere å dra opp den fulle og tunge vannbøtta.

Dessverre døde Johan tidlig av hjertesvikt i tillegg til at han led av malaria. Han døde brått på Solhaug under Saltboden 3. februar 1920.

Kona Ingeborg ble da alene med 4 barn. 3 barn med Johan og et fra før av. Hun drev gårdsbruket alene og solgte sine varer i Brevik eller i Skien.

4. *Oluf Arnt Carlsen Saltboden. Født 27/9-1866 på Saltboden. Han reiser til Amerika i 1889, tilbake 1901 og ut igjen 1903. Han er også sammen med broren Johan i Sør Amerika. Han dro i 1903 over til Nord-Amerika sammen med broren Johan.*

Tilbake til Norge og Eidanger hvor han giftet seg 19/12-1905 med Else Marie Isaksdatter,

født på Saltboden.

Oluf Arnt dør 23. mai 1928 på Saltboden. Paret hadde 5 barn sammen.

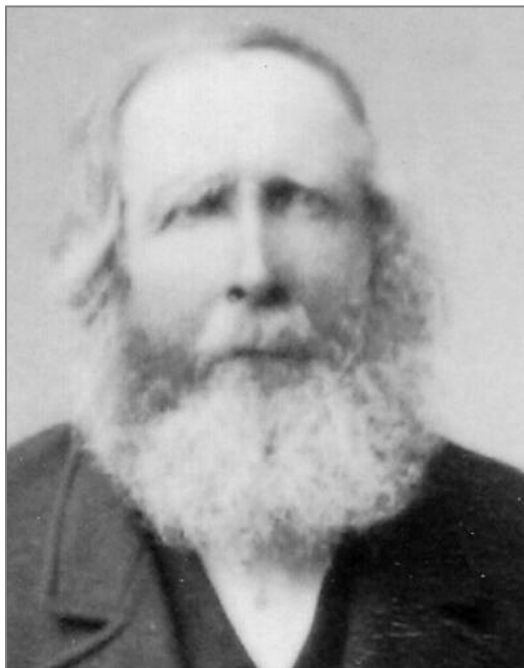
Johanne døde av bronkitt 26. mai 1894.

Den 8/10-1895 gifter Carl seg for andre gang med Kirsten Marie Andersdatter, født 1/10-1849 på Sødholt i Bamble, datter av Anders Zacariassen og hans hustru Ingeborg Thorsdatter.

Carl og Kirsten Marie hadde ingen barn sammen. Han døde 25. juni 1913 på Saltboden, også av bronkitt.

Adrian Hansen Bøkkerkåsa

Adrian Hansson ble født på Röstan, Mo i Bohuslän den 14/9-1837. Den 1. desember 1871 utvandret han fra Orredalen i Tanum og kom til Eidanger. Der bosatte han seg på Bøkkerkåsa.

*Adrian og Hanna
Gurine Hansen.
Hun født
Olsdatter.*

Adrian giftet seg i Eidanger 5/1-1872 med Hanna Gurine Olsdatter fra Herøya. Hun ble født 13/7-1850 på Herøya som datter av Ole Jensen.

Paret hadde 10 barn sammen:

1. *Anne Helene Adriansdatter*. Født på Bøkkerkåsa 25/4-1872. Hun døde samme dag.

2. *Ingeborg Elisabeth Andriansdatter*. Født på

Bøkkerkåsa 12/5-1873. Hun ble gift i Eidanger 18/1-1896 med skipsfører Halvor Jacobsen Bjaarstad, født 29/12-1872 på Vabakken i Solum. Paret flyttet til Bergen i 1911. Der døde hennes ektemann i 1929. Ingeborg Elisabeth kom tilbake til Eidanger og døde på Fjeldly, Gunneklev den 23/6-1934. Paret hadde 7 barn sammen.

3. *Halvor (Harry) Adriansen*. Født på Bøkkerkåsa 1/7-1875. Han var sjømann av yrke og

Bøkkerkåsa

En husmannsplass under Herøya som trolig fikk sitt navn etter bøkker Jørgen Børgesen som holdt til der i 1762-skattemanntallet.

I 1870-årene ble den ei festetomt, og seinere utskilt med et areal på 50 mål.

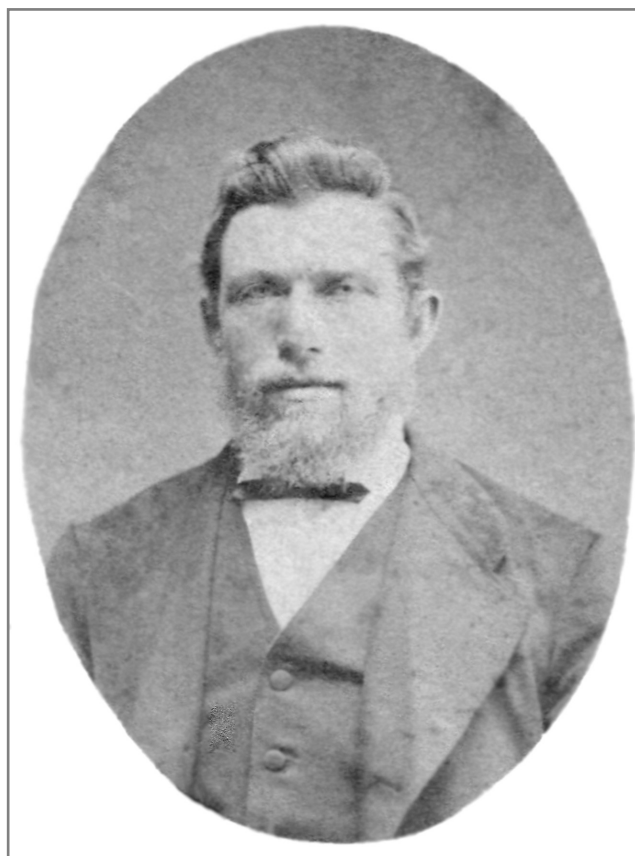
Eiendommen ligger ut mot Frierfjorden og mot grensa til Versvik.

3. emigrerte til Chicago 21/3-1906. Der giftet han seg 26/9-1908 med Ingeborg Maria Olsen, født 15/4-1876 på Krabberød i Bamble. Harry Adriansen døde i Chicago 28/7-1937. Paret hadde 3 barn sammen.
4. *Olga Adriansdatter*. Født på Bøkkerkåsa 26/10-1877. Hun ble gift i Eidanger 11/6-1909 med styrmann Jens Andreas Johnsen. Paret bodde Grønli i Porsgrunn. Olga døde 10/11-1964. Paret hadde 2 barn sammen.
5. *Anna Oline Adriansdatter*. Født på Bøkkerkåsa 12/3-1880. Hun døde samme sted 4/7-1883.
6. *Hanna Andrea Adriansdatter*. Født på Bøkkerkåsa 13/11-1882. Hun døde samme sted 20/7-1883.
7. *Anne Andrea Adriansdatter*. Født på Bøkkerkåsa 17/6-1884. Hun var ugift og døde 3/9-1963 i Eidanger.
8. *Hilda Katrine Adriansdatter*. Født på Bøkkerkåsa 4/12-1886. Hun var ugift og døde 4/6-1938 i Eidanger.
9. *Olav Johan Adriansen*. Født på Bøkkerkåsa 25/5-1889. Han kjøpte i 1918 Gunneklev bnr. 2 samt bnr. 41 Nyrønningen under Herøya og skilte dette ut til hustomter i tillegg til at han selv bygde seg hus. Dette området ble seinere kjent som Adriansåsen. Han giftet seg i Østre Porsgrunn kirke 2/9-1927 med Ingrid Kristine Ellefsen, født 26/2-1897. Han døde 21/7-1963 i Eidanger. Paret hadde 2 barn sammen.
10. *Emilie Marie Adriansdatter*. Født 29/11-1891 på Bøkkerkåsa, død 14/8 1983 i Eidanger, ugift.

Adrian døde 23/2-1904, og kona Hanna Gurine 29/10-1920 på Herøya.

Oluf Bernhard Hansen Ørviktangen

Den siste av søsknene som kom til Norge og Eidanger var Oluf Bernhard Hansson som var

Oluf Bernhard Hansen

Anne Hansen f. Johannesdatter foran og dattera Helene bak.

Ørviktangen

Huset hvor de bodde; et foto trolig fra 1930-tallet.

Ørviktangen under gården Ørvik i Eidanger ligger ut mot Brevik, og den tangen der det nå er blitt skipshavn. Her var det en del husmannsplasser som ble omgjort til festetomter 1860-70.

Deretter flere festetomter på stedet.

født i Orredalen, Tanum den 28/1-1843. Han utvandret den 9/2-1872. Oluf var murer av yrke. Han kom til Ørviktangen.

Han giftet seg med Anne Johannesdatter i Bamble den 28/6-1877. Hun var født på Fossen i Sannidal 22/4-1852 men var i tjeneste i Bamble da hun traff Oluf Bernhard.

Paret hadde 7 barn sammen:

1. *Christiane Olufsdatter*. Født 31/10-1877 på Ørviktangen. Død ugift den 25/10-1894 på Ørviktangen.
2. *Ingeborg Olufsdatter*. Født 5/6-1879 på Heistad. Gift med sin fetter Johan S. Carlsen (sønn av Carl og Johanne Hansen. Se der.)
3. *Johanna Olufsdatter*. Født 11/7-1881 på Heistad. Død av tæring etter noen års sykdom 8/1-1903 på Ørviktangen. Ugift.
4. *Karen Olufsdatter*. Født 27/12-1883 på Ørviktangen. Død samme sted 29/4-1890.
5. *Helene Olufsdatter*. Født 19/12-1885 på

Ørviktangen. Hun ble gift i Eidanger 22/8-1909 med sjømann, seinere Hydro-arbeider Andreas Gundersen. Han var født 15/11-1884 i Brevik. Han arbeidet først på Hydro på Notodden før han på 30-tallet flyttet til Ørviktangen. Noen få år etter flyttet familien videre til Herøya. Helene døde 25/12-1944 i Eidanger.

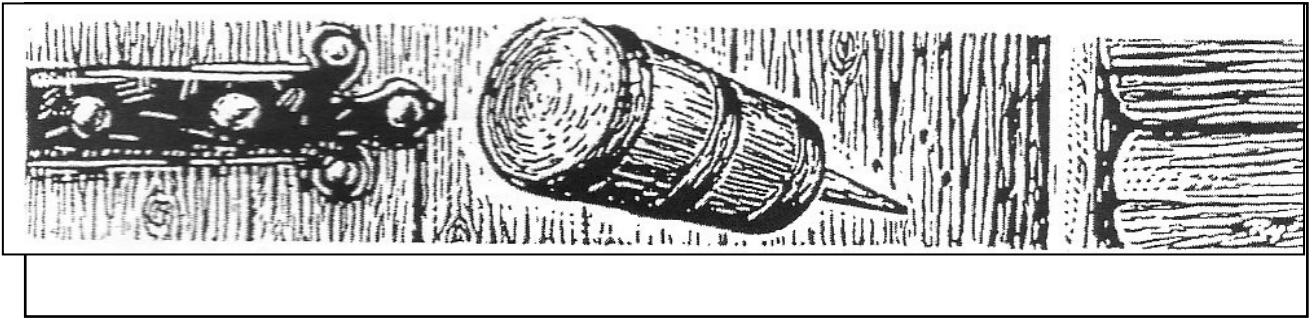
Paret hadde 4 barn sammen.

6. *Hans Olufsen*. Født 2/2-1888 på Ørviktangen. Han døde ugift av tæring 19/3-1910 på Ørviktangen.
7. *Johannes Olufsen*. Født 29/12-1890. John Hansen, som han kalte seg, emigrerte til USA. I dødsfallsprotokollen i Eidanger ved moren Annes død i 1929 står det at sønnen: «*Johs. Hansen opholder sig i Amerika på ukjent sted. Har ikke latt høre fra sig på 10 år. i 1917-1918 bor han i Chicago. Man vet ikke når John Hansen døde.*»

Oluf døde på Tangen i Eidanger den 7/9-1924. Kona Anne ble gravlagt 1/8-1929 i Eidanger.

Alle slektsdata og foto er fra Elbjørg Bakke og Vigdis Kverndal, og satt sammen til en artikkel av Ivar Kokkersvold og Terje Rehn Holm-Johnsen med noen tilleggsopplysninger.

Elbjørg og Vigdis er etterkommere av Oluf B. og Anne Hansen på Ørviktangen.

Styret i Grenland Ættehistorielag:

Leder: Kari Aabelvik

Sekretær: Audhild Dahl

Nestleder: Bjørn Bergan

Kasserer: Sven Erik Langseid

Styremedlemmer: Kersti Sorter, Gard Strøm, Ragnar Halvorsen.

Varamedlemmer: Elbjørg Bakke og Jarle Sethre.

Kontaktinformasjon Grenland Ættehistorielag:

E-post: lagskontakt@grenlandslekt.no

Konto: 2610 20 83813

Nettside: www.grenlandsslekt.no

Besøk vår nettside for mer informasjon, slektsforum, kildemateriale, medlemsmøter m.v.

Medlemskontingent 2015

Enkeltmedlem:..... 200 kr.

Medlemmer, ektefeller/par: 250 kr.

Arbeidsmøter

Arbeidsmøtene blir holdt på vårt møterom i 2. etasje, hvor åpningstiden er kl. 17-20. Her kan vi sitte med våre PCer og jobbe med slekt hver for oss, sammen eller be om bistand. Styret har en vertordning/kontaktpersoner på møtene.

På de utvidede medlemsmøtene har vi orienteringer m.v. om ulike temaer i tiden kl.19-21.

Husk biblioteket stenger kl. 19, så kom i god tid før det.

Svenske og amerikanske kilder:

Laget har abonnement hos noen svenske og amerikanske nettsteder (betalingstjenester) med kirkebøker, folketellinger m.v., og på arbeidsmøtene er vi behjelpelig med oppslag her så langt tida strekker til.

Husk å melde fra om endringer om postadresse og e-post til laget

Vi sliter med et antall medlemsblader som kommer i retur ved hver utsending. Som oftest er det at dere har flyttet, men glemt å melde fra til oss. Dette fører til at dere får medlemsbladet forsinket samt at vi får ekstra kostnader til utsending. Så glem ikke oss når du melder adresse-
endring.

Videre har laget fått e-post-adressen til en del av våre medlemmer - men langt fra alle. Ved ut-
sending av noen meldinger pr. e-post viser det seg så igjen at noen kommer i retur. Så meld fra
om alle endringer og riktige e-post adresser.

POST

Møteplan

2. halvår 2015

August	20. Arbeidsmøte
September	3. Utvidet arbeidsmøte 17. Arbeidsmøte
Oktober	1. Arbeidsmøte 15. Arbeidsmøte 22. Høstmøtet
November	5. Utvidet arbeidsmøte. G. Strøm om Valebø 19. Arbeidsmøte
Desember	3. Arbeidsmøte

Alle torsdager som tidligere.

Tid og sted for ordinære og utvidede arbeidsmøter er som før; jamfør Budstikka på forrige side

Velkommen til Høstmøtet 22. oktober

Østre Porsgrunn kirkestue kl. 19:00.

Foredrag av Liv Jorunn Aunan fra Statsarkivet på Kongsberg.

Utdeling av årets hederspris.